№ 128 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 11 — 1907 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 11 № 128

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի. Առանձին համարները ՄՈՒՆ ՏԱՆ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Базарная ул. д. Тамамшева № 16. Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

→ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ←

ՄՇԱԿ

Լրագրի ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ ԱՐԺԷ

ԵՐԵՔ րուբլի

Մի ամսվայ համար 1 րուբլի

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ՀԻՄՆՎԱԾ

II-ՐԴ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՎԱՐԿԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ընդհանուր ժողովից ընտրված

ԼԻԱԶՕՐՆԵՐԸ

տեղեկացնում են յարգելի հասարակութեան, որ երկու սեռի անձինք, առանց դասակարգի և կոչումի խտրութեան, որոնք կը ցանկանան II-րդ փոխ. վարկի ընկերութեան անդամ գրվել, թող բարեհաճեն դիմել նոտար Կ. Նիկոլայեվի գրասենեակը (Գանօվսկայա փող., տ. № 3)։ Անդամակցական վճարները պետական բանկում՝ լիազօրներ Յարութիւն Թադ. Վարդապետեանի, իշխ. Վաս. Միխ. Արղութեան-Երկայնաբազուկի և լիազօր Թադ. Տիգրանեանի անունով գետեղելու համար վերջն. ժամանակամիջոցը նշանակված է 1907 թ. հոյեմբերի 1-ը։ Նրանք, որոնք մինչև այդ օրը չեն վճարի իրանց անդ. վճարները, ցուցակից կը հանվեն։

(առ.) 3—3

ԲԺԻՇԿ

Ա. Ա. ԹԱՌՈՒՄԵԱՆՑ

Ներքին և երեխայոց, առանձնապէս թոքերի եւ սրտի հիւանդութիւններ։

Ընդունելութիւն.12—1 ժամը առաւօտեան, 5—6 ժամը երեկոյեան։ Օրբելիանօվսկի փողոց, տուն Եարգուլեանցի № 8.

(առ.) (Ե. Հ. Կ.) 2—10

Երեկոյեան դասընթացքներ մայրերի եւ դաստիարակչուհիների համար

Ս. Վ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ-ԵՐԿԱՅՆԱԲԱԶՈՒԿԻ

(Միքայէլեան պրօսպ. № 138)

Պարապմունքների առարկաներն են՝ մանկավարժութիւն, մանկավարժական հոգեբանութիւն, մարդակազմութիւն և ֆիզիօլօգիա, առողջապահութիւն (գլխաւորապէս մանկան), առաջին օգնութիւն հասցնելը, կենդանաբանութիւն և բուսաբանութիւն, առօրեայ կեանքի քիմիա, մանկական պարտէզների թէօրիա, գործնական պարապմունքներ մանկական պարտէզներում։ Ունկնդրուհիների ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 28-ից։ Պարապմունքների սկիզբն է հոկտեմբերի 9-ից։

(առ.) (7, 9, 11, 14, 18, 21) 3—6

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Զանազան միջոցներով. Վերջին տեղեկութիւններ. Ընտրութիւնները Կովկասում. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Էջմիածնի գործերից, Դպրոցներում. Թատրոն և երաժշտութիւն. Կովկասահայ աղէտեալների օգտին. Թիւրքահայ սովեալների օգտին. Բնական աղէտներ. Տեղեկութիւններ գաւառից. Ներքին լուրեր. Ոստիկանական տեղեկութիւններ. Ռուսաստանի կեանքից. Մամուլ. Գիտութիւն, գրականութիւն և գեղարուեստ. Սօֆիա բուգգէր. Հայ անդրիագործ Ամերիկայում. Մատենագրութիւն. Նամակներ խմբագրութեան. Նպաստեցէք երեք հարիւր գիւղացի մանուկների կրթութեան. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Արտասահմանի հայերի կեանքից. Թիւրքաց Սուլթանը և յեղափոխականները. Արտաքին լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Յ. Թավշանճեանի ստրպանութիւնը։

ԶԱՆԱԶԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՎ

Մենք շատ առիթներ ենք ունեցել խօսելու մեր գիւղացիների հետ տարրական կրթութեան մասին և համոզվել ենք, որ գիւղացին մեծ նշանակութիւն է տալիս գրագիտութեան։

Իւրաքանչիւր գիւղացի կը ցանկանար, որ նա կարողանար ինքը իր սեփական ոյժերով, առանց միջնորդների, ծանօթանալ այն բոլոր թղթերի հետ, որոնք վերաբերում են նրա կենցաղին. օրինակ՝ կարդալ պայմանագրերը, համախօսականները և ստացված նամակները, գրել իր խնդիրքներըն ու դիմումները, ստորագրել պարտաթղթերը, մուրհակները և ուրիշ թղթեր։

Բացի գրագիտութեան գործնական արդիւնքներից գիւղացին նշանակութիւն է տալիս և առհասարակ որոշ ընթերցանութեանը, գրքեր ու լրագիրներ կարդալուն, և ընդհանրապէս ըմբռնում է, որ նա յետ է մնացել ժամանակակից կեանքի պահանջներից. բայց նա դեռ ևս մեծ գործնական սպասելիքներ չունի տպագրական խօսքից, որովհետև նրա կեանքի փորձերը չեն ընտելացրել նրան այդպիսի սպասելիքների իրաւասութեան։

Անկասկած, երբ գրագիտութեան հետ զուգընթաց՝ օգտաւէտ հրատարակութիւնների հոսանքը դէպի գիւղը կը զարգանայ և գիւղացիները կը տեսնեն բեղմնաւոր արդիւնքներ, նրանք կը սկսեն էապէս գնահատել կրթութեան բազմատեսակ արժէքը կեանքի համար։ Եւ անշուշտ այդպէս կը լինի ժամանակով, եթէ մենք կը տանք գիւղացուն գրագիտութիւն և գիրք։

Մեզ յայտնի են հայկական իրականութիւնից մի քանի դէպքեր, երբ հասակաւոր գիւղացիներ սկսել են կանօնաւոր պարապվել և իւրացնել գրագիտութիւնը։

Յիշեցնենք մի օրինակ։

Կարսի գաւառի Բէգլի-Ահմադ գիւղում, ներկայ գարնանը, ուսուցիչ Քեօսայեանը փորձեց բանալ յատուկ դասընթացք հասակաւոր գիւղացիների համար։ Աշակերտ գրվեցին 25—30 հոգի, որոնք և սկսեցին կանօնաւոր կերպով պարապվել։ Երեք ամսվայ ընթացքում սովորող գիւղացիները բաւական առաջ գնացին, իւրացրին կարդալը ու գրելը և նրանցից մի քանիսը աչքի ընկնող առաջադիմութիւններ արին։ Սովորող գիւղացիները հրճվում էին ստացված հետևանքներից. նրանք ձեռք էին բերել ընդունակութիւն կարդալ իրանց վերաբերեալ թղթերը և գրել նամակներ։ Առաջին տարվայ փորձը, այդպիսով, տուեց մխիթարական արդիւնք և նա կարող է ծառայել իբրև օրինակ թէ նոյն գիւղի համար յետագայ տարիներում և թէ համեան գիւղերի համար։

Աչքի առաջ ունենալով, որ շատ ու շատ տեղերում ժողովուրդը բոլորովին անգրագէտ է, նպատակայարմար կը լինէր, որ գիւղական ուսուցիչները և ուրիշ ինտելիգենտ անձեր միջոցներ ձեռք առնէին հասակաւոր գիւղացիներին ևս տալու տարրական կրթութեան բարիքները և այդպիսով նուազեցնելու անգրագիտութեան խաւարը, որը պատել է մեր ժողովրդին։

Հասակաւորներին գրագիտութիւն սովորեցնելով մենք մասամբ մեղմացրած կը լինենք այն չարիքը, որ առաջ է եկել մեր գիւղական աշխարհում դպրոցների բացակայութեան պատճառով անցեալում։

Եթէ հասակաւոր գիւղացի աշակերտները կարողանային միևնոյն ժամանակ ծանօթանալ մի քանի օգտաւէտ և իրանց կեանքի հանգամանքներին ու պահանջներին յարմարեցրած հրատարակութիւնների հետ, այն ժամանակ նրանք որոշ չափով զարկ կը տային և դպրոցական կրթութեանը, որովհետև մանուկ սովորողները կը գտնէին գիւղի հասակաւորների կողմից գիտակցական վերաբերմունք դէպի այն բոլորը, ինչ-որ կարող է նպաստել գիւղական կեանքի բարեփոխութեանը։

Ա. Քալանթար

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ

Թիֆլիս քաղաքի, Թիֆլիսի և Բորչալուի գաւառների ռուսաց կուրիայի քաղաքային ընտրողների համագումարի նախագահ՝ Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատար իշխ. Չերքեզովը Թիֆլիսի նահանգապետի միջոցով միջնորդութիւն է յարուցել Կովկասի Փոխարքայի առաջ, որ նա իր կողմից խնդրամատոյց լինի և ստանայ բարձրագոյն թոյլտուութիւն՝ յիշեալ կուրիայի կողմից Պետական Դումայի անդամի ընտրութիւնը հոկտ. 14-ից յետաձգել 21-ին։

—

Բագւում, Պետական Դումայի պատուիրակների ընտրութեան ժամանակ անցել են հինգ թուրք և երեք հայ, այն է՝ Միք. Ալիբէգեան, Միք. Բաբաջանեան և բժ. Մ. Տէր-Միքայէլեան. երեքն էլ պատկանում են կադէտային կուսակցութեան։

—

Ախալքալաքի գաւառում հողատէրերի կողմից պատուիրակներ են ընտրվել. Ճավկէտ-բէկ Փարհատ-բէկ-զադէ Գալավանդով—հողատէր, ուսանել է Կովկասեան ուսուցչական սեմինարիայում, որտեղից դուրս է եկել 2-րդ դասարանից, և Աստան-խան-աղա (նա ինքը Ասլան-աղա) Հասան-խան-զադէ Հասանով—հողատէր, անգրագէտ։

Քաղաքային ընտրողների կողմից՝ Յովհաննէս Կարապետեան Մեծատուրեանց—Ախալքալաքի քաղաքային աւագ, ստացել է տնային կրթութիւն։

Գաւառամասերի շինական ժողովների լիազօրների կողմից՝ Կարապետ Յարութիւնեան (նա ինքը Սարգսեան) Գրմեանց—ստացել է տնային կրթութիւն, և Յովհաննէս Մինայեվիչ (նա ինքը Մինասօվիչ) Տէր-Յովսէփեան—ուսանել է Ախալցխայի քաղաքային չորսդասեան դպրոցում։

Ռուսաց կուրիայի շինական ընտրողների կողմից՝ Սավէլի Անդրէեվիչ Աստաֆուրօվ՝ գիւղացի, սովորել է տան մէջ, և Իվան Եֆիմօվիչ Բադիկին՝ գիւղացի, սովորել է տան մէջ։

—

Սղնախի գաւառում, գաւառամասերի շինական ժողովների լիազօրների համագումարում ընտրվել են վերին Մաչխանա գիւղի բնակիչ Ֆօմա Զախ. Տօկլիկիշվիլի և Կօբօլօ գիւղացի Նիկօլայ Աբրամօվիչ Ցիցիշվիլի։

Քաղաքային ընտրողների կողմից՝ Սղնախի գաւառի շինական բժիշկ Փաղէյ Պավլօվիչ Բուրժաանաձէ։

Ռուս ազգաբնակութեան շինական ընտրողների կողմից՝ Ցարսկիէ-Կօլօդցի գիւղի բնակիչ՝ Եգօր Վասիլիեվիչ Բուկուրօվ։

Սղնախի գաւառի հողատէրերի համագումարը չէ կայացել ընտրողների չը գալու պատճառով։

—

Քութայիսի նահանգապետը տեղեկացրել է Թիֆլիսի նահանգապետին, որ Քութայիսի նահանգի ռուս ազգաբնակութեան կողմից Պետական Դումայի պատուիրակներ ընտրվել են հետեւեալ անձինք. Քութայիս քաղաքի և Քութայիսի գաւառի կողմից՝ Քութայիսի իգական դպրոցի ուսուցիչ, բարձրագոյն կրթութեան տէր՝ Գէօրգիյ Տրօֆիմօվիչ Պուշկարեվ, Սենակի գաւառի և Փօթի քաղաքի կողմից՝ «Նաւագնացութեան և առևտրական ռուսական ընկերութեան» հաշուապահ, քաղաքային դպրոցաւարտ՝ Վասիլիյ Իվանօվիչ Գօլօվին։ Երկու պատուիրակներն էլ յարված են կադէտներին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԳՈՐԾԵՐԻՑ

«Արարատ»-ի վերջին (սեպտ.) համարից քաղում ենք հետևեալ տեղեկութիւնները.

◆ Վեհ. Հայրապետը Յովսէփ արքեպ. Սարաճեանին կոնդակ է տուել, որով յայտնում է, թէ Մարդուկէսեան Ղևոնդ վարդապետը կարգազուրկ է եղած։

◆ Կոնդակ է տրված Էջմիածնի սինօդին և ուղարկված է նրան Կարապետ Կոստանեանի յայտարարութեան պատճէնը, որ վերաբերում է Հառիջի վանքի 11,000 ր. պահանջին։

◆ Մօսկվայի հայոց եկեղեցական խորհրդին կոնդակով կարգադրված է տալ 400 ր. Ստ. Մամիկոնեանին, որպէս ճանապարհածախս Մօսկվայից Թիֆլիս գնալու։

◆ Սինօդը յուլիսի 25-ին հրամայեց պատուիրել Մեսրոպ վարդապետին, որ նա Նախիջևանի հոգ. կառավարութեանն ուղարկի 800 ր. իր տոկոսներով միասին, որպէսզի վերջինս այդ գումարը հետզհետէ յանձնէ Աւինջ գիւղի ծխական հոգաբարձութեանը՝ յատկացնելու համար նոյն գիւղի ուսումնարանի կարիքներին։ Նոյնպէս՝ սինօդն անհետևանք թողեց այն խնդիրքը, որով Մեսրոպ վարդապետը խնդրում էր պատասխանատուութեան ենթարկել Լևոն վարդապետին, յայտնելով որ այս վերջինս արատաւորել է նրա անունը։

◆ Յուլիսի 23-ին Վեհ. Կաթողիկոսը կոնդակ է տուել սինօդին, որով յայտնել է, թէ Թովմա վարդապետ Բաղդասարեանի խնդիրքն ընդունված է։ Թովմա վարդապետն իր խնդիրքով դիմել էր Վեհ. Հայրապետին և խնդրել՝ ազատ համարելու իրան Էջմիածնի միաբանութեան անդամութիւնից և հարկատուների կարգը դասելու, միևնոյն ժամանակ աւելացնելով թէ իր որոշումը անդառնալի է։ Սինօդը, Վեհ. Կաթողիկոսի յիշեալ կոնդակի հիման վրա, այս մասին հարկ եղածը կարգադրեց և, միևնոյն ժամանակ, յայտնեց Երևանի նահանգապետին իր կարգադրութեան մասին։ Նոյնպէս և, Աստրախանի կօնսիստօրիայի միջոցով, ծանուցվեց խնդրատուին, թէ իր խնդիրքն ընդունված է։ Յիշեալ կօնսիստօրիային պատուիրվեց Բաղդասարեանից պահանջել վարդապետական խաչն ու հոգևոր կոչման վկայականը և ուղարկել սինօդին։ Նոյնպէս պատուիրված է Աստրախանի կօնսիստօրիային՝ Բաղդասարեանից պահանջել և ուղարկել սինօդին այն գործը, որ վերաբերում է յիշեալ անձից պահանջված այն իրեղէնների ու 31,000 ր. փողի հաշուին որ Բաղդասարեանցը ստացել էր բաշխելու համար Հին-Նախիջևանի հայ կարօտեալներին։

◆ Ինչպէս յայտնի է, Վեհ Կաթողիկոսի կոնդակի համաձայն՝ կարգադրված է ծխական դպրոցների համար թեմական տեսուչներ ընտրել։ Երևանի ու Թիֆլիսի թեմերն, իրանց մեծութեան պատճառով, երկու-երկու տեսուչ կունենան։ Թեմ. տեսուչները կընտրվեն թեմ. դպրոցների հոգաբարձութիւնների կողմից։ Շամախու թեմ. տեսչի ընտրութեան գործը յանձնված է Բագուի ծխ. դպրոցների հոգաբարձութիւններին, որովհետև Շամախու թեմում հոգ. դպրոց չը կայ։

Թեմ. տեսուչների ընտրութիւնները երբ կառաջարկվեն Կաթողիկոսին հաստատութեան, այդ ժամանակ Վեհ. Հայրապետը հրահանգ կուղարկէ, ուր գծված կը լինեն թեմ. տեսուչների պարտքի ու իրաւունքի սահմանները։

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՄ

◆ Պետերբուրգի համալսարանը իր լսարանների մէջ այս տարի ունի երկու հազուագիւտ ունկնդիրներ. մէկը՝ Վօրօնեժի փոխ-նահանգապետ պօլկօվնիկ Կօխը, իսկ միւսը՝ Կվանտունի նահանգապետ (քաղաքացիական կօմիսսար) Վօրշչինինը, որ մասնակցել է վերջին երկու պատերազմներին և իր ուսումն աւարտել է արտիլերիական ճեմարանում։ Երկուսն էլ մտել են իբրև ազատ ունկնդիրներ իրաւաբանական ֆակուլտետը։ («У. Р.»)

◆ Պետերբուրգի մի քանի գործարանների բանւորները դիմելով կրթական լիգային՝ խնդրել են բանալ կիրակնօրեայ դպրոց բանւորների համար։ Նոյնպիսի դիմում արել են բանւորները «տեխնիկական ընկերութեանն» ևս։

◆ Ժողովրդական դպրոցների պահպանութեան համար ֆինլանդական սենատը որոշել է մինչև այժմ յատկացված տարեկան գումարները աւելացնել մինչև վեց ու կէս միլիոն մարկ։ Ժողովրդական ուսուցիչների տարեկան ռոճիկը պէտք է աւելացվի 15—20 տոկոսով։ Ամուրիների նօրմալ ռոճիկը կը լինի 800 մարկ, իսկ ամուսնացածների համար՝ 1000 մարկ. սեռերի մէջ ոչ մի խտրութիւն չը պէտք է դրվի։ («Т.»)

◆ Պետերբուրգի կանանց բժշկական ինստիտուտում մօտ օրերս ընդունվել են 30 հոգի, որոնք վերջացրել են բժշկական ֆակուլտետը արտասահմանում։ Նրանցից 20-ը հրէուհիներ են և ընդունվել են մինիստրի թոյլտուութեամբ։ («Рѣчь»)

◆ Ժողովրդական համալսարանների «Պետերբուրգի ընկերութիւնը» դեկտեմբերի վերջերում մտադիր է հրաւիրել ժողովրդական համալսարանների և ուրիշ մասնաւոր կրթական հաստատութիւնների մի համագումար։ Այդ առիթով յիշեալ ընկերութեան խորհրդի կողմից մօտ օրերս յատուկ պատգամաւորութիւն է ներկայացել պրեմիէր-մինիստր Ստօլիպինին։ Թէև Ստօլիպինը դրական պատասխան առ այժմ չէ տուել, բայց ընդհանուր առմամբ համակրանքով է վերաբերվել համագումարի մտքին, եթէ նա զուտ գործի բնաւորութիւն կունենայ, առանց քաղաքական բնոյթ կրելու։ Համագումարի ծրագրի մէջ մտնում է ժողովրդական համալսարանների մէջ ստորին, միջնակարգ և լրացուցիչ կրթութիւնը կանօնաւորելու հարցը, ալկոհօլի դէմ ժողովրդական համալսարանների ու կրթական այլ և այլ հաստատութիւնների օգնութեամբ կռիւ մղելու խնդիրը, Ստօկհօլմում տեղի ունեցած միջազգային համագումարի նման, որ նուիրված էր ալկոհօլի դէմ կռիւ մղելու հարցին։ Պետերբուրգի համալսարանների ընկերութիւնը, անկախ ադմինիստրացիայի պահանջից, առանց այն էլ մտադիր էր համագումարը դարձնել անկուսակցական։ Պետերբուրգի ընկերութեան խորհուրդը արդէն համաձայնութիւն է ստացել Մօսկվայի և մի քանի ուրիշ ժողովրդական համալսարանների ընկերութիւններից համագումարին մասնակցելու համար։ Համագումարը խոստանում է լինել չափազանց հետաքրքրաշարժ և բազմամարդ։ Գործի աջողութիւնը այժմ կախված է միայն իշխանութեան բարեհաճակամ պատասխանից։ («Т.»)

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Բաթում, 8 հոկտեմբերի

Երկաթէ թատրոնում երէկ, հոկտեմբերի 7-ին, տեղիս հայոց ծխական դպրոցի օգտին, Արմէնեան ամուսինները, Դ. Իփէկեան-Արմէնեանի և սիրողների մասնակցութեամբ, ներկայացրին «Վնագործը» դրաման 1 արարուածով հեղ. Ֆ. Բօպպէի, թարգմանութիւն Ա.-ի, և «Ակամայ բժիշկ» կօմեդիան։

«Վնագործ»-ի մէջ պ. Արմէնեանը (Ֆիլիպպօ) հանդէս բերեց փշրված յոյսերի ցաւոտ հնազանդութեան ափսոսանքը շնորհալիութեամբ։ Հասարակութիւնը խելացի խաղի յուզիչ տպաւորութեան տակ աղմկալից ծափահարեց դերասանին։

Գոհացուցիչ էին տ. Դուրեան-Արմէնեանի (Ջաննինա), Դ. Իփէկեան-Արմէնեանի (Սանդրօ) խաղերը։

Միրողների մէջ համարձակապէս խոստովանում ենք պ. Լաքայեանի աջողութիւնը վնագործ Թադդէօ Ֆէղրարի դերի մէջ. պարոնը աչքի է ընկնում արժանաւոր կատակերգու դառնալու ընդունակութիւններով։

Գ. Տիլպէրեան կեղծ էր իր ստանձնած դերում։ Առհասարակ նկատելի էր միօրինակութիւն նրա իւրաքանչիւր խաղում։

Գար. Փափազեանը բաւական թոյլ ընդունակութիւնների տէր է։

Մնացած դերակատարները՝ օր. Սիրանոյշ, պ. Յակոբեան և ուրիշ. բաւարար տարան իրանց փոքրիկ դերերը։

Հաւաքված ահագին բազմութիւնը գոհ սրտով հեռացաւ թատրոնից։

Հ. Պալեան

ԹՈՒՐՔԱՀԱՅ ՍՈՎԵԱԼՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք՝ 1) Նիժնի-Նովգորոդից, պ. Սի-[illegible] 50 րուբլի, որի մասին [illegible] «Մշակի» մէջ (№ 127). 2) Անդիժանից, պ. Սողոմոն Սուլէյմանեանից 50 րուբլի։ Ուրեմն նախկին գումարների հետ ընդամէնը 1492 ր. 11 կ.։

ԿՈՎԿԱՍԱՀԱՅ ԱՂՔԱՏՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Ստացանք Անդիժանից, պ. Սողոմոն Սուլէյմանեանից 50 րուբլի։

ԲՆԱԿԱՆ ԱՂԷՏՆԵՐ

I

Նոր-Բայազետ, 5 հոկտեմբերի

Այս տարի մեր գաւառական ժողովուրդը [illegible]

[illegible] բածութիւնը, հացահատիկների, ձիթապտուղների, բանջարանոցների և այլ գիւղատնտեսական արդիւնքների վնասները, որոնք ի մի գումարելով՝ հարիւր հազարի հասան... բայց...։

...«Գնացէք, խեղճե՛ր, գնացէք տուն, հանգստացէք,—ասացին վարչական մարդիկ, պաշտօնեաները.—ձեր վնասը մենք կը ներկայացնենք կառավարութեան բարձր շրջաններին և ձեզ համար օգնութիւն կը հայցենք»...։ Եւ այդպէս լոկ խօսքերով մխիթարվելով, «յոյս ի սրտին», սակայն լալով ու մղկտալով՝ տուն վերադարձաւ մեր ժողովրդի մեծամասնութիւնը, որին հասած բնական աղէտը դեռ երկար ժամանակ չի մոռացվի նրա յիշողութեան մէջ...։

Բայց թէ ի՞նչ կերպ վերաբերվեց կարկտահար ցանքերի հետ մեր աղէտեալ ժողովուրդը և ի՞նչ աստիճան օգնութեան է կարօտ նա,—այդ մասին ուրիշ անգամ։

Որսորդ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Ալեքսանդրապոլ, 8 հոկտեմբերի

Խօլերան, սովը, մարդասպանութիւնները և այլ հազար ու մի տեսակ աւերիչ երեւոյթները միմեանց խառնվելով՝ տակն ու վրա արին մեր խաղաղ երկիրը, խանգարեցին մեր ընտանեկան խաղաղութիւնը։ Վերացաւ, ոչնչացաւ պատիւ, յարգանք, պատկառանք, համեստութիւն։ Այդ բոլորը տանենք, համբերենք՝ մինչև կամ մի ջրհեղեղ առաջ գայ, կամ Սոդոմ-Գոմորի բոցավառ կրակը թափվի երկնքից, պրծնենք։ Բայց ինչպէ՞ս համբերենք, երբ մարդիկ գազանացել են. ինչպէ՞ս համբերենք, երբ թողած արդար վաստակի ճանապարհը, մարդագազանները, այդ գլխից ձեռք վեր առած ջանավարները, երկաթուղու գնացքներն են կողոպտում, բանկերն են մտնում, պետական գանձարաններն են թալանում։ Սրանով էլ չը բաւականացան այդ գազանները, հնարեցին աւելի ստոր, աւելի խայտառակ միջոցներ։ Այժմ փախցնում են փողոցից, դռների առաջից՝ կին, երեխայ, հասակաւոր մարդկանց, դպրոցական աշակերտներ։ Պահում են այդ անմեղ գերիներին մութ, խոնաւ նկուղներում, մտնում են սակարկութեան մէջ, ստանում են մի որոշ գումար և գերին վերադարձնում են տիրոջը։ Հակառակ դէպքում ոչնչացնում են անմեղ զոհին։

Ճաշից յետոյ ժամը 7-ին կառքով փախցնում են մեր քաղաքի յայտնի հարուստ Եգոր-Աղային։ Տասներկու օր պահելուց և որոշեալ փրկանքը ստանալուց յետոյ՝ բաց են թողնում։ Այս քստմնելի դառն իրականութիւնը սարսափեցրեց ամենքին, կեանքը կանգ առաւ. քիչ մնաց բոլոր դպրոցները կողպէին. շատերը դեռ արեգակը մայր չը մտած փակվում էին տներում և դռները պինդ-պինդ կողպում։

Ցաւալին այն է, որ այս եղեռնագործութեան հեղինակներն արիւնարբու քրդերը չեն, սուլթանի բաշիբօզուկները չեն, անցեալ դարերի ենիչերիները չեն, Հասանխանի, Լանկթամուրի դահիճները չեն, այլ մեր հայ եղբայրները, հայ անունը արատաւորող ցեցերն են։ Չը կարծէք թէ դրանք անկիրթ, գռեհիկ մուժիկներ են։ Ո՛չ, սիրելի ընթերցող, ո՛չ. դրանք ուսում առած կենտօններ են, մի-մի ջենտլմեններ, յայտնի-ֆրանտներ և, որ աւելի խայտառակն է, ազգի առաջադիմութեան գործիչներ են?! Այն անմեղ աղաւնի կարծվածը, մեր աչքին գառի մորթով երեւցողը այսօր հրապարակ է գալիս իր իսկական պատկերով—օձի նման, յօշոտող գայլի պէս։ Այդ ազգային փրկիչներն այժմ գերեվաճառութեամբ են պարապում, ձեռքերը թաթախում են իրանց անմեղ դրացու արեան մէջ և այդ անարգ գործողութեամբ ձեռք բերած հացով կերակրում են իրանց գերդաստանը։

Յարգելի քաղաքացիք, այդ հրէշներին մենք ենք պատրաստել. մենք երկիւղի աղդեցութեան տակ՝ մեր տների մէջ պահեցինք չարագործներին, կերակրեցինք, հագցրինք այդ աւազակներին, «չը գիտեմ, չը տեսայ, չեմ ճանաչում» բառերով խաբեցինք մեզ և ուրիշներին, և այդպիսի վնասակար վարմունքով խրախուսեցինք խուլիգաններին և ստեղծեցինք մեզ համար չարիքներ։

Ալեքսանդրապոլցի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Այս երրորդ օրն է, որ Թիֆլիսում Թոնրի հաց թխողները հացի փութը վաճառում են 6 կոպէկով։ Թէ քաղաքային վարչութեան այլ քաղաքներից ստացած տեղեկութիւնները ալիւրի էժանութեան մասին, թէ ոստիկանութեան ազդեցութիւնը չը կարողացան հարկադրել հացթուխներին հացը վաճառել իր նորմալ գներով։ Երեքշաբթի, հոկտեմբերի 8-ին, քաղաքումս հաց դժուարութեամբ էր ճարվում, որովհետև հացավաճառները գործադուլ էին արել... Գնողները, մանաւանդ ազգաբնակութեան աղքատ խաւերից, յուսահատված կանգնած էին խմբերով խանութների առաջ, բայց հաց չը կար։ Երէկ թէև բացվեցին, բայց ընդոստ հացթուխները կրկին շարունակեցին ծախել փութը 6 կոպէկով, յայտնելով որ հակառակ դէպքում նրանք ստիպված կը լինեն փակել իրանց փուռերը։ Երևի կարսի նման, ժողովրդի արդար ցասումը միայն, խորտակվելով նրանց գլխին, կը ստիպէ դէմ չը գնալ ժողովրդական շահերին։

— Հոկտ. 15-ին կը կայանայ քաղ. դումայի նոր կազմի ձայնաւորների նիստը, ուր կը քննվեն քաղաքագլխի, քարտուղարի և դումայական մասնաժողովների ընտրութեան ժամանակամիջոցի հարցերը։ Նիստից առաջ տեղի կունենայ նոր ձայնաւորների երդումը։

— Կովկասագիտական կուրսերում այսօր, հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը 6-ին, պ. Ստ. Մալխասեան կը կարդայ իր հերթական դասախօսութիւնը հայկական գրականութեան պատմութեան մասին։ Շաբաթ, հոկտեմբերի 13-ին, նոյն տեղում Աբուլաձէն կը դասախօսէ Րուսթավէլի ժամանակի վրաց բանաստեղծութեան մասին։ Իսկ գալիք շաբթում մտադրութիւն կայ նոյն կուրսերում բանալ բնագիտական բաժին։

— Անգլիական «Daily Telegraph»-ի թղթակից պ. Դիլլօնը, մնալով Թիֆլիսում մի քանի օր, մեկնեց Գուրիա և Իմերէթիա այդ երկրների տնտեսական դրութիւնը ուսումնասիրելու համար։

— Հոկտեմբերի 7-ին, տիկին Մեսխու նախագահութեամբ, կայացաւ վրաց կանանց ընկերութեան ժողով։ Քննվում էր մասնաժողովի զեկուցագիրը՝ ժողովարարութիւն անելու և Ճավճավաձէի անունով որևէ կրթական հաստատութիւն բանալու մասին։ Մասնաժողովի անդամներից երկուսի կարծիքով, անհրաժեշտ է կազմել առանձին կանանց խմբակ և գործել ինքնուրոյն կերպով։ Մասնաժողովի անդամների մեծամասնութիւնը առաջարկում է կազմել յատուկ կանանց խումբ՝ դրամներ ժողովելու և հանգուցեալի անունով ֆոնդ հիմնելու համար, բայց ժողոված փողերը յանձնել վրաց մէջ գրագիտութիւն տարածող ընկերութեան և առհասարակ գործել վրաց բոլոր ընկերութիւնների հետ։ Զեկուցագիրը յարուցեց եռանդուն և երկար վիճաբանութիւններ, բայց ժողովը որոշ կէտի չը յանգեց։ Հարցի վերջնական լուծումը յետաձգվեց հոկտեմբերի 14-ին։

— Սանիտարական մասնաժողովը երէկ շրջեց Թիֆլիսի բոլոր բաղանիքները և գտաւ բոլորին հակաառողջապահական դրութեան մէջ։

— Գրաքննիչ կօմիտէտը գրաւել է Մասլովի «Ինչպէս պէտք է գիւղացիները հող ձեռք բերեն» բրօշիւրի հայկական թարգմանութիւնը։

— Հոկտեմբերի 9-ին ոստիկանութիւնը ձերբակալում է 9-րդ քաղաքամասում պանդոկ ունեցող Նեստոր և Գեդէվօն Սալանէլիձէներին, որոնց Յարութիւնեանի խանութը կողոպտող Րօբակիձէն և Սաֆարօվը յանձնել էին գողացած իրերը։

— Քաղաքային տեխնիկ պ. Զուրաբեան արդէն պատրաստել է Զուբալօվի անունով հիմնվելիք երեխաների հիւանդանոցի շէնքի պլանը, որի համաձայն հիւանդանոցը ունենալու է 60—65 մահճակալ։

— Թիֆլիս քաղաքի 1908 թ. եւմտի մէջ մտցրած է 80,000 րուբլու մի գումար, որ պէտք է գործադրվի Միքայէլեան հիւանդանոցի մօտից մինչև Մուշտայիդ գրանիտէ քարերով քարելու վրա։

— Թիֆլիսի նահանգապետը թոյլատրել է Թիֆլիսի վրաց ազնուականութեան մասնաւոր գիմնազիայի դասատու Լուարսաբ Բօգվաձէին՝ հրատարակել Թիֆլիսում իր խմբագրութեամբ գիտական-մանկավարժական և գրական ամսաթերթ «Գանաթլեբա» (Լուսաւորութիւն) անունով։

— Ցիցիանօվսկի վերելքի ժայռերի աշխատանքներն արդէն վերջացել են։ Ճանապարհը լայնացրած է 2սաժէնի չափ։ Քաղաքային դումայի յատկացրած փողերից դեռ մնում է 20 հազար րուբլի։ Այդ փողով գրանիտով ծածկելու են այն տեղերը, ուր որ երկիւղ կայ քանդվելու։

— Ախալքալաքի գաւառի Փոքր Սամսարի գիւղի բնակիչները դիմել են Թիֆլիսի նահանգապետին և խնդրել են նպաստ տալ իրանց գիւղատնտեսական ֆօնդից։ Իրանց խնդիրքը գիւղացիները պատճառաբանում են այն վնասներով (16,000 ր.), որ նրանք ստացան կարկտից այս տարվայ մայիս ամսին։ Այդպիսի միջնորդութիւն յարուցել են նաև Գորու գաւառի շատ գիւղեր։ Ամեն տեղից նահանգապետը ստանում է խնդրագրեր։

— Հոկտեմբերի 5-ին Բագւում վախճանվել է յայտնի հարուստ միլիօնատէր Հաջի-Բաբա Աշումօվը, որը վերջերս 75,000 րուբլի նուիրեց Միքայէլեան հիւանդանոցին կից մահմեդականների համար բարակ շինելու նպատակով։

— Թուրքական «Մօլլա-Նասր-Էդդին» երգիծ. թերթի խմբագրից ստորագրութիւն է վերցված, որ այդ թերթում թիւրքաց սուլթան Աբդիւլ-Համիդի մասին ոչ մի վատ բան չը գրվի։

— Քութայիսում սիմինդրի բերքը շատ վատ է եղել այս տարի։ Ազգաբնակութեանը սպառնում է սով։

— «Ախուրեան»-ում կարդում ենք. «Տեղիս յաջորդ Մատթէոս վարդապետը մեկնեց Պետերբուրգ դրամական նպաստներ խնդրելու վիճակի գիւղական դպրոցները բարեկարգելու համար»։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հոկտեմբերի 9-ին «Մօսկօվսկի» կոչված հիւրանոցում ապրող Եմիլիա Նիսրօմովի բնակարանից նրա քնած ժամանակ Թիֆլիսեցի Նիկօլայ Ամիլանբարին գողացել է երկու բաժ։ Ամիլանբարին ձերբակալված է։

—

Հոկտեմբերի 9-ին Բակէտնի միջանցքում ապրող Կսենիա Կուրաշկինինից գողացված է տնային զանազան իրեր 148 րուբլու։ Կասկածն ընկնում են Ալէքսանդր Կօչէևի վրա, որը և ձերբակալված է։

—

Հոկտեմբերի 9-ին 1-ին Պարալէլնի փողոցում ապրող Նիկօլայ Քանանեանը գիշերվայ ժամը 3-ին Կուրից հանում է Ալէքսանդրա Իվանօվային, որը ջուրն է ընկնում հարբած ժամանակ։

—

Հոկտեմբերի 9-ին Անտօնէվսկի փողոցում ապրող Արտէմ Մուսայէլեանի բնակարանից նրա բացակայութեան ժամանակ անյայտ մարդու ձեռքով կատարվել է 58 ր. արժողութեամբ գողութիւն։

—

Հոկտեմբերի 9-ին, Վերայում, Սիմէօն Գաբրէչիձէից մի անյայտ մարդ գողացել է հեծանիւը։

—

Հոկտեմբերի 9-ին քաղաքային սրիկաները խաբէութեամբ Բագուից Թիֆլիս եկած Բախշի Յակոբեանից գողացել են 200 րուբլի։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

— Բիւրօկրատական բարձր շրջաններում, «Ст. У.» լրագրի ասելով, խօսում են, որ մօտ օրերս Ստօլիպինի մօտ տեղի կունենայ մի խորհրդակցութիւն, որին մասնակցելու են մի քանի հասարակական գործիչներ։ Այդ գործիչների թւում լինելու են Ա. Ստախօվիչը Պ. Ստրուվէ և «Слово» լրագրի խմբագիր Ֆեօդօրօվ։ Խորհրդակցութիւնը ունկնդրութեան բնաւորութիւն կունենայ։

— Մի քանի անլեգալ կուսակցութիւններ որոշել են Դումայի գումարումից առաջ համագումար հրաւիրել Ֆինլանդիայում։ Ոստիկանական դեպարտամենտը, ինչպէս հաղորդում է «У. Р.» լրագիրը, ներկայումս քննութեան նիւթ է դարձրել այդ հարցը։ Մտադրութիւն կայ դիմել ֆինլանդական իշխանութեանը՝ խնդրելու, որպէսզի թոյլատրվի խիստ կերպով հսկել այդ համագումարներին և արգելել նրանց։

— «Товарищъ» լրագիրը հաղորդում է, որ ֆինանսների մինիստր Կօկօվցեվը, բարձրաստիճան մի անձի հետ ունեցած մասնաւոր խօսակցութեան ժամանակ, յայտնել է, որ կառավարութիւնը ամեն միջոց ձեռք կառնէ իր և Դումայի միջև եղած յարաբերութիւնները կանոնաւորելու համար, և շատ հիմքեր կան ենթադրելու, որ այս անգամ Դուման բաւականին աշխատանքի ընդունակ կը լինի։ Այնպէս որ կառավարութիւնը ներկայումս չէ նախատեսնում որևէ մի այնպիսի սուր ընդհարում, որը կօնֆլիկտի տեղիք տար։ Այն ենթադրութիւնը. թէ կարող է կօնֆլիկտ ծագել բիւջետի պատճառով, որը Դուման, գուցէ, հնարաւորութիւն չունենայ հաստատելու մինչև առաջիկայ յունվարի 1-ը, ֆինանսների մինիստրը կտրական կերպով ժխտում է։

— Անդրբայկալեան երկաթուղու գծի վրա կատարված 10 միլիօնի զեղծումները քննելու համար ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութեան մէջ կազմվել էր յատուկ յանձնաժողով, որը նորերումս, վերջացնելով այդ գործի քննութիւնը, ներկայացրել է իր զեկուցումը մինիստրութեանը։ Զեկուցման մէջ յիշված են բոլոր մեղսակից պաշտօնեաների անունները, որոնք անմիջապէս պէտք է հեռացվեն պաշտօնից։ Առ այժմ արձակված են 65 հոգի, որոնց թւում երկաթուղու համարեա ամբողջ վարչութիւնը։ Նրանք քրէական պատասխանատուութեան են ենթարկվում։ («У. Р.»)

— «Ռուս ժողովրդի միութեան» գլխաւոր խորհրդի նախաձեռնութեամբ Պե-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Յ. ԹԱՎՇԱՆՃԵԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

V

(Վերջ)

[illegible]

պատասխանատուն, եթէ ոչ հայ ժողովուրդը։

Տիար Թավշանճեանի հետ գուցէ մէկէ աւելի խնդիրներու մէջ գաղափարակից չեմ, բայց մարդկային իրաւանց բռնաբարման ալ կատաղի հակառակորդ եմ նոյն իսկ բնազդմամբ. և ծով է որ կրնար այսպէս չըլլալ։ Որևէ ազատասէրէ պակաս ցանկացող մը չեմ հայրենեացս ազատութեան. բայց ինծմէ տարբեր մտածող հայրենակիցներն սպաննելու գաղափարին սաստիկ հակառակ եմ։ Սակայն թողունք պահ մը մեր համոզումներն և ընդունինք սպանչի համոզումները և տեսնենք, թէ որքան ճշմարտութիւն կայ անոնց մէջ։ Տէօրիստական գաղափարն է՝ «սպաննէ մէկին, միւսները սարսափահար պիտի վճարեն»։ Իրա՛ւ է։ Գործերն ի՞նչ կապացուցանեն։ Դեռ մեր ամենուս յիշողութեան մէջ թարմ եղած անցքերը միայն աչքէ անցունենք։ Հոն Ռուսաստանի մէջ ինկաւ Ժամհարեան, և մեզ գիտցուցին, առանց վերապահութեան, թէ Թիֆլիսի, Բագուի և Պետրբուրգի մնացած հայ հարուստները «սարսափահար» առատօրէն վճարեցին։ Ընդունինք պահ մը այս իբր ճշմարտութիւն. բայց ի՞նչ եղան այդ դրամները, ո՞ր քաղաք, գիւղ, շէն կամ վրան ազատուեցաւ Թիւրքի ձեռքէն այդ դրամներու շնորհիւ. ցոյց տուէք մէն, կը խնդրեմ։ Ասոր նման՝ վեր առնենք Թիւրքիոյ հայերէն Գարակէօզեանի, Ունճեանի և նմանեաց սպանութիւնները, որոնք համրանքի տեսակէտով ոչ նուազ ստուար թիւ մը կազմեն, և մեր հնակազմեալներն, վերակազմեալները և նորակազմեալներն հաւասարապէս կը յայտարարէին, թէ հետևանքը շատ գոհացուցիչ էր եղած. բայց արդիւնքը։ Տակաւին վերջերս նոր պառակտումին առիթով հրատարակուած հաշիւներուն մէջ կը կարդանք, որ 60,000 դալէր այս-ինչը կերած է, 20,000 դալէր այն-ինչը և այլն։ Իսկ Հայաստան ի՞նչ շահ ունեցած է իր անունով կողոպտուած դրամներէն. պէտք է խոստովանիլ, թէ ակնկալուածը երբէք ձեռք չէ եկած։ Արդարև Ժամհարեան իր կենդանութեան հիւանդանոց մը տուաւ ազգին և երկրին, բայց գնդակահարութեան պահուն ոչինչ կրցաւ կտակել. նմանապէս և միւս բոլոր հարուստները, որոնց իւրաքանչիւրն իր զարգացման և իր գաղափարի համեմատ բարեգործութեան ասպարէզ մը ընտրած էր իրեն համար, ուր կը ծախսէր յաճախ առանց ոչ ոքի գիտութեան։ Նոյնիսկ այս բոլէիս գնդակահար պատկողը՝ ո՞վ գիտէ թէ քանի՛ որբերու բարերարն էր։ Եւ ո՞վ գիտէ որ եթէ ողջ մնացած ըլլար, ժամանակն ու պարագաները փոխուելով՝ զինք չպիտի բերէին այն համոզման, որ 100,000 դալերին (վերջին պահանջուած գումարը) փոխարէն՝ 2,000,000 չպիտի տար։ Այս տողերը գրողը մէկէ աւելի անձեր կը ճանչնայ, որոնք տասը տարի առաջ եկեղեցւոյ և որբի համար հանգանակութեան մէկ-մէկ պղինձ սէնթով կը մասնակցէին, մինչ հիմա հարիւրաւոր դալէրներ կը դրուին և դեռ ևս քիչ կը գտան։

Թավշանճեանի սպանողը յայտարարած էր իր հարցաքննութեան մէջ, թէ ինք ալ Ջօրջ Ուաշինգթընի պէս իր հայրենեաց փրկութեան համար կատարեց այս ոճիրը։ Ի՜նչ խեղճ համեմատութիւն և ի՜նչ ողորմելի պատմագիտութիւն։ Ջօրջ Ուաշինգթըն երբ նմանօրինակ մարդասպանութիւն մը կատարեց, դրամ պահանջելով։ Ոչ միայն Ամերիկայի անկախութեան պատմութեան մէջ չենք տեսներ ներկայի համանման ոճիրներ, այլ նոյն իսկ մեր վերջին Քիւբայի անկախութիւնն ալ նոյնը կապացուցանէ։ Անոնք իրենց ազգի թշնամի կառավարութեան ոյժը պակսեցնել կը ջանային. իսկ մենք, անոնց հակառակ, մեր բոլոր ոյժերը տուած ենք նոյնիսկ մեզ տկարացնելու. անգութ Թիւրքի և խուժան քիւրդի պակասը կը ջանանք մենք լրացնել։ Ի՞նչ տարբերութիւն այժմ Թիւրքին և մեր միջև. անոնք մեզ կը սպաննեն ու կը կողոպտեն, որովհետև իրենց գաղափարին համամիտ չենք և մեր ունեցածներն իրենց չենք տար. մենք ալ մերիններն կը սպաննենք իսկ և իսկ նոյն պատճառով։ Միակ տարբերութիւնը, որ կը տեսնենք, այս է, որ Թիւրքը կը յաջողի իր կառուցելովը նախ իր թշնամին տկարացնել թուով, երկրորդ՝ անոր աւարը ձեռք ձգելով ուժասպառ ընել զայն. մինչ մեր իրար սպաննելովը՝ ոչ խոլոտ Թիւրք մը անգամ կը պակսի, ո՛չ անոնց ոյժը կը տկարանայ և ոչ ալ մեր ձեռքը բան մը կանցնի։ Եւ այս մեթոդով ես կըսեմ թէ հայ ազգի յաւիտենական կորուստն է որ կըփութացնենք. և ոչ թէ փրկութիւնը, ինչպէս կը յուսադրեն անոնք։ Ազգի փրկութեան համար դրամը չէ որ կը պակսի, այլ, «Արմենիա» խմբագրի ըսած բառերով, կարդացէք դրամ բառը հակառակ կողմէն և պիտի գտնէք մարդ. ահա այդ է որ կը պակսի մեզ. գիտակից և զգայուն մարդ, զարգացած մարդ, հեռատես մարդ, քաղաքագէտ մարդ, վերջապէս մարդ, մարդ և դարձեալ մարդն է որ կը պակսի մեզ։ Խնայեցէք մեր մարդոց, որոնցմէ ստուար թիւ մը չունինք արդէն. խնայեցէք մեր ազգայնոց, որոնք առանց մեզի ալ կը կոտորուին արդէն անհաւատալի մեծ թուով. խնայեցէք մեր եղբարց, որոնց ապագայ գինակցութեանն ու աջակցութեանը պէտք պիտի ունենանք և որոնց պակասը լեցնելու ոչ մի միջոց ունինք. թողէք որ ապրին և զարգանալու առիթ ունենան, որ յետոյ կարողանան զարգացնել ու փրկել։ Հայաստանի փրկութիւնը հայերով պիտի ըլլայ և հայերու համար. մի՛, մի՛ սպառէք հայերը։

Բօլգարիայի Վարնա քաղաքում հրատարակվող «Իրաւունք» թերթը հետևեալ առաջնորդողը նուիրեց խնդրին.

Չէինք կրնար մեր խորին ցաւը ու զզուանքը չյայտնել այնպիսի ոճիրներու հանդէպ, որոնք ոչ թէ հայ դաւաճանի մը, լրտեսի մը, ժլատ և ազգային ցաւոց անկարեկիր հայ հարուստի մը կեանքը կը զրաւեն, այլ ազգային բարերարներու, որբախնամներու, հայ տառապանքի այս օրերուն՝ Կարմիր Խաչի ընկերութեան դեր կատարողներու, ինչպիսին էր ողբացեալ Ի. Ժամհարեանց մը, Աբիկ Ունճեան մը և վերջապէս Յ. Թավշանճեան մը։

Ո՞վ ստիպած էր Ժամհարեանց մը կէս միլիոն ֆր. ծախսելով հիւանդանոց մը կառուցանելու Շուշիի մէջ, հազարաւոր ոսկիներ ծախսելով հսկայ որբանոց մը հաստատելու և շարունակելու տասնեակ տարիներ Կիլիկիոյ մէջ. ո՞վ ստիպած էր Աբիկ Ունճեան մը քանի մը հազար ոսկի մէկէն նուիրելու Ս. Փրկչի Ազգ. Հիւանդանոցին, խնամակալութիւնները ստանձնելու և ամեն տարի հազարաւոր ոսկիներով նպաստելու Արմաշէ Դպրեվանքին, Ղալաթիոյ կեդր. Վարժարանին և ձեռքի տակէ նպաստներ հասցնելու շատ մը

տերբուրգում հանգանակութիւն է սկսված Գրինգմուտի վրա արձան կանգնեցնելու նպատակով։ («У. Р.»)

◆ Պետերբուրգի բոլոր հինգ բանտերում և ոստիկանատանն ու բոլոր ոստիկանամասերում քաղաքական և քրէական կալանաւորների ամբողջ թիւը սեպտեմբերի 28-ին, «Русь» լրագրի ասելով, հասնում էր մօտ 6 հազարի, որոնցից նախնական կալանաւորութեան տան մէջ պահվում են 747 հոգի, ուղղիչ բաժանմունքում՝ 574, աքսորաբանտում՝ 850, Պետերբուրգի բանտում՝ 1350 և ժամանակաւոր բանտում՝ 855 հոգի։ Բանտերը լիքն են այժմ և կալանաւորների թիւը 200-ով աւելի է ընդունված չափից։

◆ Հոկտեմբերի 2-ին Գրինգմուտի այրին ներկայացել է քաղաքապետին և խնդրել, որպէսզի «Моск. ВѢд.» լրագրի խմբագիր հաստատի բարոն Նոլդէին։ Խնդիրը յարգված է։ («У. Р.»)

◆ Արծաթի գները Մոսկվայում օրէցօր ընկնում են, և այժմ ֆունտը արժէ 16 ր. 80 կոպէկ։ Այդքան էժանանալու պատճառը համարում են այն, որ Ամերիկայում խոշոր քանակութեամբ արծաթ է բաց թողնված։ Մինչդեռ Ռուսաստանում արծաթի պակասութիւն է զգացվում, որովհետև Պարսկաստանից սովորաբար դրամի ձևով ստացվող արծաթը կամ ձուլուածքը—Համբուրգում՝ այդ ղեկավարող շուկայում գները սաստիկ ընկնելու պատճառով—վերջին ժամանակներս Մոսկվայում այլ ևս չէ ստացվում։

ՄԱՄՈՒԼ

Մեր կղերն անուղղելի է. այդ համոզմունքը կարելի է դուրս բերել Էջմիածնի «Արարատ» ամսագրի վերջին համարում տպված «Գրաքննութիւն» յօդուածից, որի մէջ Սուքիաս արքեպիսկոպոսի հրատարակած մի բրօշիւրի առիթով մի քահանայի հանգիստ չեն թողնում հանգուցեալ Երեմիա և Արիստակէս եպիսկոպոսների ոսկորները։

Երեմիա և Արիստակէս—այս անունները դեռ երկար ժամանակ կը խանգարեն մեր սիմոնական և զօշաքաղ եպիսկոպոսների քունը և անդորրութիւնը։ Էջմիածնի միաբաններից մի որոշ մասի համար աննկատելի են անցնում Էջմիածնի այժմեան խայտառակ և քայքայիչ դրութիւնը, այդտեղ գործվող զեղծումները, հայ հոգևորականութեան սոսկալի բարոյական անկումը. այդ ամենը չէ հետաքրքրում մեր աստուածաբան վարդապետներին, բայց հէնց որ առիթ և պատրուակ է լինում մի կերպ վարկաբեկել Երեմիա և Արիստակէս եպիսկոպոսներին, հայ հոգևորականութեան այդ նշանաւոր և ամենահամակրելի դէմքերին, օ՜, նրանք այդ ժամանակ մեծ եռանդ և աւիւն են ցոյց տալիս։

Եւ դուք տեսնում էք, որ անաչառ գրաքննութեան դիմակի տակ Երեմիան դուրս է բերված փառասէր, «ջրատար», ագէտ, կաշառակեր, զերցալապաշտ, կառավարութեան կուսակից, եկեղեցու շահերին դաւաճանող, առաքինի և ազնիւ հոգևորականներին հալածող և այլն և այլն։ Եւ այդպիսի յատկութիւններով օժտված տեղապահ Երեմիա եպիսկոպոսը «ուժաւորվում էր Սեդրակեան եպիսկոպոսի մենտորութեամբ»։ Ուրեմն, այստեղից ևս կարող էք եզրակացնել, ընթերցող, որ Սեդրակեան եպիսկոպոսն ևս օժտված էր նոյն յատկութիւններով, ինչ որ Երեմիան։

Մենք ամենևին նպատակ չունենք պաշտպանել Սեդրակեան և Երեմիա եպիսկոպոսների անունը և համբաւը, որոնք այնքան բարձր են կանգնած, որ հարկ չը կայ որևէ պաշտպանութեան։ Մենք միայն մի հարց կը տանք «Արարատի» խմբագիրներին, որոնք տեղ են տալիս այդպիսի կեղտոտ նշմարների։ Հապա այդ ինչպէ՞ս եղաւ, որ այդ ագէտ, կաշառակեր, «ջրատար» հոգևորականների օրով Էջմիածինը հասաւ բարգաւաճման, սիմոնականութիւնը, կաշառակերութիւնը դադարեց, եկեղեցու պատիւը բարձրացաւ, իսկ այժմ, երբ կան բազմաթիւ աստուածաբաններ, քննադատներ և «արժանաւորներ», այժմ Էջմիածինը գահաւիժաբար դէպի անդունդ է գլորվում, այժմ ևս վարդապետներ են աքսորվում և հալածվում...

Ուշքի եկէք, Էջմիածնի միաբաններ, և փոխանակ ուրիշի աչքի շիւղը տեսնելու, ձեր աչքի գերանը տեսէք։

*

Եգիպտոսի Կահիրէ քաղաքում հրատարակվող «Շիրակ» հանդէսը, որի վերջին (7 և 8) թիւերը այս օրերս ստացանք, խօսելով Դաշնակցութեան չորրորդ համագումարի մասին, հետևեալ դիտողութիւններն է անում.

«Դաշնակցական կուսակցութիւնը իր չորրորդ ընդհանուր ժողովին տեղեկագրութիւնը մայիսի «Դրօշակ»-ով հրատարակեց, գէթ՝ ներելի համարած սահմաններուն մէջ։ Ընդհանրութեան աչքին առջև կը դրուին ապագայ գործունէութեան ծրագիրներ, սակայն մոռցուած է անցեալը, որուն և ոչ իսկ էջ մը նուիրուած է։ Այդ մարմինը Հայաստանի ի՞նչ ծառայութիւն մատուցած է։ Ահա 1896-էն ի վեր է, որ Դաշնակցական կուսակցութիւնը իբր միակ գործող մարմին Հայաստանի վրայ կ'իշխէ առանց մրցակցութեան։ Ի՞նչ է Հայաստանի այսօրուան վիճակը. աւերում, քանդում, արիւնհոսութիւն, բռնաբարութիւն ամենուրեք. բանտերը հայերով լցուած, իրաւունքի և արդարութեան էն թեթև գաղափարն իսկ անհետացած, և հայը գաղթումի մէջ միայն կը փնտռէ փրկութեան յոյս մը։ Հայ աշխարհին այսօրուան վիճակը զգալապէս վատթարացած է, բաղդատմամբ 1896-ի կացութեան։ Ի՞նչ ըրած է Դաշնակցական կուսակցութիւնը։ Այս էջն է որ մոռցուած է։

«Ո՛և է ընկերութիւն երբ ազգին կը ներկայանայ, նախ՝ իր ըրած գործերուն համար կուտայ։ Դպրոց բացած է, գիրք հրատարակած, աղքատ խնամած, և այլն, և այլն, հանրութեան կը ծանօթացնէ թուանշաններով։

«Եւ այդ տեղեկութիւնները ունենալու անհրաժեշտ պէտք կայ։ Դաշնակցականները ուրիշները կը մեղադրեն երբ իրենց հակառակ կը շարժին, իրենց կ'ընդդիմաբանեն. ո՞ր են իրենց գործնական պատասխանները»։

Շատ դժուար հարց է տալիս «Շիրակը»...

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

Պատերազմաւոր իշխանութեան թոյլտուութեամբ հաստատված է «Наша Жизнь» կուլտուր.-կրթական ընկերակցութեան կանոնադրութիւնը։ Ընկերակցութեանը կանցնեն պրոֆ. Լ. Խոդսկու հիմնած լրագիրները՝ «Наша Жизнь», «Товарищъ» և այլն։ Նոյնպէս հիմնվելու են գրախանութներ, ամսագիր և ձեռնարկվելու է գրքերի հրատարակչութեան։ Հիմնական դրամագլուխը կը լինի $1/2$ միլիոն ռուբլի, բաժանած 200-ռուբլիական փայերի։ Ամեն մի փայ ունեցողը կը ստանայ բացի գալիք օգուտից՝ ձրիաբար մի օրաթերթ, օր. «Товарищъ»-ը՝ 12 ռուբլու արժողութեամբ։

—

Սեպտեմբերի 10-ին Բեռլինում բացվեց առողջապահական և դէմօգրաֆիական (բնակչութեան վիճակագրութիւնը, նրա կազմը և աճումը) միջազգային 14-րդ կոնգրեսը, որ տևելու է 7 օր։ Կոնգրեսին կից բաց է առողջապահական նորութիւնների ցուցահանդէսը։ Այս գումարումը բոլոր նախընթացներից ամենաբազմամարդն է. հաւաքվել են 4 հազարից աւելի մասնակցողներ, որոնց թւում յայտնի գիտնական և սոց.-դեմօկրատ Ֆ. Ֆ. Էրիսմանը։ Նրա զեկուցումը՝ բնակարանական հարցի վերաբերեալ լսվել է մեծ ուշադրութեամբ։ Յայտնի է, որ հռչակաւոր գիտնականը, տեխպողաբար հեռացած Ռուսաստանից, ունեցել է վճռական և փրկարար դեր ռուս զեմստվօների բժշկական գործերում, որի շնորհիւ զեմստվօյական բժշկականութեանը և նրան ներկայացնող Պիրոգովի անուան համաժողովներին այնքան մեծ նշանակութիւն են տալիս գիտնական աշխարհում։

— Նոյն կոնգրեսին պարիզեան պրօֆ. Շանտմէսսը ներկայացրել է իր հետազօտութիւնը տիֆի վերաբերեալ։ Շանտմէսսը առաջարկում է տիֆի սովորական բժշկական միջոցներին աւելացնել և հակադիֆտէրիական շիճուկի սրսկումը, որը, նրա ասելով, մահացութեան տոկոսը, ինչպէս երևում է իր փորձերից, 17-ից իջեցնում է 4-ի։ Վերջնական փորձերը ապացուցին, որ հիւանդութեան առաջին 7 օրերի կատարած սրսկումը բոլորովին չէ տալիս մահացութեան դէպք։ Շիճուկը պարզ նշաններ է տալիս և հիւանդութեան բնաւորութեան մասին. յայտնի է, որ տիֆը երբեմն դժուար է որոշվում։

—

«Ժողովրդական» համալսարանները ամեն երկիրներում նոր-նոր նուաճումներ են անում։ Բերլինի ժող. համ. երկու տարի ունէր 1200 ունկնդիրներ, անցեալ տարին՝ 2000։ Գործի գլուխ են կանգնած Բեռլինի քաղաքագլուխը, հռչակաւոր Է. Հեկկելը, Հաուպտմանը և այլն։ Համալսարանի տրամադրութեան տակ են դրված բազմաթիւ ուսումնարանական և հասարակական շինութիւններ՝ ձրիաբար, նոյնպէս լաբորատօրիաներ, ազգային գեղարուեստական գալերէան, կենդանաբանական այգին և այլն։ Դասախօսութիւնները, ամբողջացրած դասընթացքներ, էժան են՝ 10—15 կոպ.։ Այս տարի կարդացվելու է մի ամբողջ կուրս՝ հին և նոր Ռուսաստանի մասին,—ցուցաբար այն հետաքրքրութեան, որ մեր երկիրը զարթեցրել է Գերմանիայի ժողովրդի մէջ։

ՍՕՖՈՒՍ ԲՈՒԳԳԷ

Մենք նորերս հաղորդել էինք «Մշակ»-ում (№ 119) Նորվեգիացի յայտնի լեզուագէտ Սօֆուս Բուգգէի մահվան մասին, որ տեղի ունեցաւ յուլիսի 8-ին։

Ի նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ հանգուցեալը հայագիտութեան էլ ծառայութիւն է մատուցել որոշ չափով, աւելորդ չենք համարում նրա համառօտ կենսագրութիւնը ներկայացնել մեր ընթերցողներին։

Սօֆուս Բուգգէն (Sophus Bugge) ծնվել է 1833 թ. յունվարի 5-ին Նորվեգիայի Լարվիկ քաղաքում։ Նրա հայրը, Ալէքսանդր Բուգգէ, զբաղվում էր վաճառականութեամբ։ Սօֆուսը 1848 թւին մտաւ համալսարան և 1857 թւին քննութիւն բռնեց բանասիրութիւնից։ Հետևեալ տարին, 1858 թ., Կոպենհագէնում ուսումնասիրեց արևելեան, ինչպէս և դասական լեզուները՝ առաջնորդ ունենալով Վեստերգաարդին և Մադվիգին։ Բեռլինում Վեբերի առաջնորդութեամբ սանսկրիտերէնը մշակեց և գերմաներէն լեզուն ուսումնասիրեց Մօրիս Հաուպտի ձեռքի տակ։ Ապա, 1860 թ., Խրիստիանիայի համալսարանում համեմատական լեզուագիտութեան համար ժամանակաւոր պաշտօն ստանձնեց, իսկ 1864-ին համեմատական լեզուագիտութեան և հիւսիսային հին լեզուների օգնական ուսուցիչ կարգվեց և երկու տարի յետոյ պրոֆեսորի պաշտօն ստանձնեց։

Բուգգէն հնդգերմանական արմատ լեզուի զանազան մասերն է ուսումնասիրել, բայց աւելի յայտնի է որպէս հիւսիսային լեզուների և հին անգլիերէնի ուսումնասիրող։ Նա հետազօտել է ռունէն (Runen—Գաղտնիք) կոչված գրերը, և գիտնական աշխարհն այսօր նրան է պարտական հիւսիսային ամենահին ռունէն արձանագրութիւնների ընթերցումը։ Այդ արձանագրութիւնները, որոնց հնութը մինչև IV դարը (Ք. ե.) տեւմվում է, Սկանդինավիայի ամենահին մատենագրական յիշատակարանների լեզուից խիստ տարբերվում են։ Այդ պատճառով Բուգգէից առաջ այդ արձանագրութիւնները գիտնական աշխարհի համար անհասկանալի ու առեղծուածային էին, և միայն Սօֆուսը կարողացաւ նրանց վրայից դէն անել խորհրդաւորութեան քօղը։ Նա այդ արձանագրութեանց մասին մի նշանաւոր երկի ձեռնարկեց («Norges Indskrifter med de aeldre Runer»), որը, չը նայած 1891 թւին սկսվելուն, կիսատ մնաց հեղինակի մահվան պատճառով։ Բացի դրանից՝ Բուգգէն յայտնի է և հիւսիսային դիցաբանութեան նկատմամբ իր ունեցած հմտութեամբ։

Բուգգէն հայերէնին էլ մեծ ծառայութիւն է մատուցել, թէև երբեմն սխալ ու անհիմն ենթադրութիւններից էլ զերծ չէ մնացել։ Այսպէս՝ այդ գիտնականի կարծիքով, Հին Իտալիայի էտրուսկերէն լեզուն հայերէնի հետ սերտ կապ ու յարաբերութիւն ունէր։ Նրա այդ կարծիքը երևում է գլխաւորաբար «Էտրուսկերէն և հայերէն» անուն աշխատութեան մէջ։ «Indogermanische Forschungen»-ի մէջ Բուգգէն աշխատեց մի յօդուածով ցոյց տալ, թէ Ս. Գրքի գոթերէն թարգմանութիւնը հայերէնի ազդեցութեան տակ է արված։

Հայերէնին մատուցած Բուգգէի ծառայութիւնը կայանում է նրանում, որ լեզուագէտը բազմաթիւ համոզիչ ստուգաբանութիւններ ունի արած։ Թէև Հիւբշմանն իր «Հայկական քերականութեան» մէջ Բուգգէի՝ հայերէնին մատուցած ծառայութիւնների մասին խօսելիս շատ սկեպտիկ կերպով է վերաբերվում նրան, բայց իսկապէս Հիւբշմանը Բուգգէի ստուգաբանութիւններից շատ-շատերը զետեղած է իր քերականութեան մէջ։ Չը նայելով դրան, Բուգգէն, որ հանճարեղ լեզուաբանն էր և Եւրոպայի ամենայայտնի լեզուաբաններից մէն, չափազանց յաճախ և շատ էր սխալվում։

Հանգուցեալ լեզուագէտը սրանից 5 տարի առաջ զրկվեց իր տեսողութիւնից, բայց և այնպէս քարտուղարի օգնութեամբ անդուլ առաջ էր տանում իր աշխատութիւնները, մինչև որ կաթուածը եկաւ վերջ դնելու նրա կեանքին։

ՀԱՅ ԱՆԴՐԻԱԳՈՐԾ ԱՄԵՐԻԿԱՅՈՒՄ

Ֆրէզնօյի հայ անդրիագործ Հայկ Բաղիկեան, որ տարի մ'առաջ Սան Ֆրանսիսկօյէ Պարիզ գնաց՝ հոն իր գեղարուեստը կատարելագործելու նպատակաւ, մեծ յաջողութիւն գտած ու համբաւ շահած է ֆրանսացւոց մայրաքաղաքին մէջ։ Հոն, կըսէ Սան Ֆրանսիսկօյի «Էգզէմիըր» լրագիրը, գեղարուեստի աշխարհը գնահատած է Բաղիկեանի մէկ նոր ձեռակերտը ու տուած է երիտասարդ արուեստագէտին աշխարհահռչակ անուն մը, զոր շահելու համար շատեր փշոտ ճանապարհի խոչընդոտներուն առջև կընկրկին ընդհանրապէս։ Բայց մեր Հայկը յաղթած է անոնց ու շատ կարճ ճանապարհով բարձրացած է այն նախանձելի աստիճանին, ուր հասնելու համար սովորական արուեստագէտներ կեանք մը կը մաշեն պարիզեան արուեստանոցներու մէջ։

Ամերիկեան թերթեր կը ծանուցանեն, թէ հայ նկարիչ-անդրիագործը այս առիթով շնորհաւորական հեռագիրներ ընդունած է արուեստակից բարեկամներէ, իսկ պարիզեան վարպետներ իրենց խնդակցութիւնը յայտնած են մեծ ապագայ խոստացող հայ երիտասարդին, որ ուրախ ենք ըսել, թէ մտած է արդէն այն նախանձելի շաւղին մէջ, ուսկից աշխարհահռչակ արթիսթներ հրապարակ կելլեն պատիւ բերելու իրենց անձին ու ազգին։

Պարիզի—անոր միջոցով գեղարուեստից աշխարհի—հրապարակին վրայ Բաղիկեանի անունը ուշադրութեան առարկայ ընողը եղած է այսօրերս անոր պատրաստած մէկ խորհրդաւոր արձանը, որուն գաղափարը Հայկ Քալիֆօրնիայէ տարած է իրեն հետ՝ հոն իրագործելու համար։ Առաջին մօդէլը այդ անդրին Սան Ֆրանսիսկօյի մէջ պատրաստուած ու մեծ հրդեհին ճարակ եղած էր անցեալ տարի։

Բաղիկեանի խորհրդաւոր անդրին—Հին Պատմութիւնը—որ ութը ոտքի չափ բարձրութիւն ունի, բազկատարած գեղանի կին մըն է, որ երկրագնդի մը վրայ կեցած կը փորձէ արծուաւիծի մը թևերուն մէջ ցնդող Յժմութիւնը ընդգրկել։ Անոր դէմքը կը կարծուի թէ ասորական դրոշմ ունի, և կը խորհին թէ անդրիագործը անոր նախնական տպաւորութիւնը ստացած է իր մայր հայրենիքի մէջ, որ Վանի բերդին սեպաձև արձանագրութեանց նայելով Շամիրամայ ժամանակ՝ ասորեստանցւոց իշխանութեան տակ ինկած է։ Արձանին մարմնական ու անդամական կազմութիւնը շատ գնահատուած է յայտնի վարպետներէ, իսկ անոր խորհուրդն ու գլուխ արտայայտելու կերպը արուեստասիրաց խորին ուշադրութիւնը գրաւած են։

Այս արձանը լրացնելէ վերջ՝ անդրիագործը ներկայացուցած է զայն Սալոնի վարչութեան ու խնդրած է զայն ի ցոյց դնել հոն։ Օտարականի մը համար անսովոր բան է՝ մանաւանդ առանց ազդեցութեան և առանց երկար ատեն տեղական արուեստանոցներու մէջ կեանք մաշած ըլլալու՝ մուտ գտնել այդ ցուցահանդէսին մէջ, բայց Բաղիկեանի արձանը ուշագրաւ ու շատ խորհրդաւոր ըլլալով ընդունուած է առանց դիտողութեան, ուր բացման օրն իսկ վարպետներու ու գնահատողներու ուշադրութիւնը գրաւած է։

Հայկ Բաղիկեան այս ամառ Քալիֆօրնիա պիտի գնար այցելելու համար իր ազգականներն ի Ֆրէզնօ և ամուսնանալու համար իր խօսնեցեալին՝ Օր. Բլէնչ Հալըրթըրի հետ ի Քօրթլէնդ, Սէքրէմէնթօյի մօտ։

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ո՛չ մի հնար չը կայ հեղեղի պէս տեղացող նոր ռուսերէն գրքերի միջից դուրս գալու։

Այժմս յայտնի գրավաճառական ֆիրման՝

ազգօգուտ հաստատութեանց։ Ո՞վ էր տեսած Յ. Թավշանճեանը ամեն տարի կարգ մը առատաձեռն նուիրատուութիւններ ընելէ զատ՝ դեռ անցեալները հազարաւոր դոլարներ յատկացնելու հայ ալքօլամոլները զգաստութեան համոզող յօդուածագիրներու և մէկէն 10,000 դոլար ղրկելու պատրիարքարան հայ որբանոցներու ի նպաստ։

Այդ բարերարութիւնները որ ըրած էին այս մարդիկը և հետզհետէ ալ որ կընէին ոչ թէ սպառնական նամակներէն վախնալով, ոչ թէ յեղափոխականի գնդակէն սարսափելով, այլ բարեգործական ինքնածին զգացումներէ մղուելով և ազգասիրական կարեկցութենէ թելադրուելով իւրովի. և եղել այս տեսակ ազգային բարերարներ սպաննել տալ ազգին անունով՝ աւելի քան պժգալի ոճրագործութիւն է, զոր չեմ կարող երևակայել թէ հիւլէի մը չափ ազգասիրական անկեղծ զգացում ունեցող ոևէ անհատ յղացած ըլլայ։ Հետևաբար այն մարդիկը, որ այդ ոճիրները գործել տուին, չեն կարող ինքզինքնին արդարացնել ազգային գործիչի կամ հայրենասիրական կազմակերպութեան կոչում տալով իրենք իրենց։

Այդ ոճիրներուն հեղինակները եթէ իրօք ազգը տառապանքէն բուժելու անկեղծ առհմիրաններ էին, երբէք իրենց թոյլ չպիտի տային այդ տառապանքը գէթ մասամբ մեղմացնել ջանացող հայ բարերարները սպաննել տալու։

Այդ ոճիրներուն հեղինակները եթէ երբէք ազգային ազատութեան մարտիկներ ըլլային, երբէք իրենք իրենց իրաւունք չը պիտի տային բռնութիւն ի գործ դնելու փորձառած առատաձեռն բարերարներու վրայ։

Եւ վերջապէս այս ոճիրներուն հեղինակները եթէ անխարդախ յեղափոխական-ազգասէրներ էին, իրենք իրենց հաշիւները ցարդ ճակատաբաց տուած և գէթ իրենց երէկի ընկերներուն վստահութեանը արժանացած ըլլալու էին, որպէսզի կարենային վստահութիւն ներշնչել այն թանկագին զոհերուն, որոնք այնչափ անգամներ ապացոյցը տուած են իրենց առատաձեռնութեան, ազգասիրութեան ու բարերարութեան։

Ինչո՞ւ անոնք՝ այդ ողբացեալ զոհերը չուզէին տալ պահանջուած գումարները, որոնք աննշան էին իրենց կամովին տուածներուն բաղդատմամբ, եթէ վստահ ըլլային, թէ ճիշտ նպատակին պիտի ծառայէ։

Բօստոնի մէջ հրատարակվող աւետարանական «Կոչնակ» շաբաթաթերթը «Ոճրագործութիւն հայ ժողովրդին մէջ» վերնագրով յօդուածում ասում է.

Թիւրքական կոտորածներուն ատեն թիւրքեր զմեզ կատղած ոչխարներ անուանեցին։ Եւրոպական և ամերիկեան թերթեր այդ ատեն զմեզ կոտորուող ոչխարներ անուանեցին. հիմա անոնցմէ ոմանք Թավշանճեանի դէպքի առթիւ զմեզ շատ տխուր գոյներով կը ներկեն և ցոյց կուտան, թէ սուլթանը շատ նեղութիւն քաշած ըլլալու է մեր ձեռքէն մինչև մեզ զապել յաջողիլը։

Մենք մոռացանք արձանագրել մի յօդուած, որ Նիւ-Եօրկի անգլիական նշանաւոր «Sun» (Սըն) թերթը տպել էր և մեծ աղմուկ առաջացրել։ «Կոչնակ» թերթի ակնարկը այդ յօդուածի մասին է։ Առաջ բերենք մի երկու կտոր։

Տարակոյս չկայ, թէ, կըսէ «Սըն», այդ խումբը (Վերակազմեալ Հնչակեանութիւն) պիտի չկրնայ այլևս վերակազմուիլ։ Ազգը դաս մը առ ժողովրդին ու առանց նմանին սորվցուց, թէ կարելի չէ գործի ակսիլ մաքերնին գնելով, որ՝ քաղաքական նպատակներու համար մարդասպանութիւնը մարդասպանութիւն չէ։ Մենք չենք ուզեր, որ հոս (Ամերիկա) ոևէ դաւադրութիւն թխսուի, արտասահման (Ամերիկայէն դուրս տեղ) պայթելու համար։ Նոյնչափ ու աւելի հակառակ ենք, որ այդ գաղափարը յղացուի ու գործադրուի միևնոյն տեղին վրայ (Ամերիկա)։

Վերակազմեալ Հնչակեաններու գործելակերպի մասին՝ ընդհանուր դատախազ Ջերոմի կողմէն հրատարակուած զարմանալի մանրամասնութիւնները գրեթէ բաւական են, որ մէկը ելլէ թիւրք կառավարութեան համակրի, չար ու վայրագ կառավարութիւն սակայն, որ սուլթանին հպատակ խռովարար հայերուն վրայ ի գործ կը դնէ։

Թիւրք կառավարութիւնը որքան ալ չար ու վայրագ ըլլայ, բայց և այնպէս համակրելի կը դառնայ, երբ հայոց այս գործերը կը տեսնուին։

Ամերիկայի մէջ գտնուող աս ազգին լաւ դասակարգին համար ամենալաւ բանը որ կայ՝ թող եւրոպական խնդիրները մոռնան ու իրենց գործերուն (առևտուրին) նային, որուն համար շատ յարմար կերևնան, և իրենց պարտականութիւնը կատարեն որպէս պարզապէս «թէքս»—տուրք—վճարողներ։

Բերենք նաև Նիւ-Եօրկի մի այլ մեծ թերթի «Թրիբիւնի» հետևեալ յօդուածը.

... Քաղաքական ոճիրներուն ամենամեծ մասը, որ վերջին տարիներս գործուեցան յԱմերիկա և ուրիշ երկիրներ ի ձեռն հայոց՝ իրենց կրօնակիցներուն դէմ, յառաջ եկած է Հնչակեան և Արփիարեան կուսակցութիւններուն միջև գտնուող ոսոխութենէն։ Հնչակեան ընկերութիւնը 1887-ին կազմուեցաւ հայ լրագրողի մը ձեռքով Աւետիս Նազարբէկ անուն, իբրօք իր ապրուստին միջոց մը ստեղծելու համար, սակայն, ըստ արտաքին երևոյթին, թրքական դժպեռութիւնը Հայաստանի մէջ վերջացնելու նպատակաւ։ Ինչպէս ամեն քաղաքական ընկերութեանց մէջ կըլլայ, Հնչակեան կազմակերպութիւնն ալ իրեն քաշեց շատ մը հացկատակներ և բաղդախնդիրներ, ամենէն գէշ տեսակէն հայեր, որք աւելի հեշտ գտան դրամ քաշել՝ իբրև քաղաքական գործիչներ՝ ընկերութեան գանձէն և ապրիլ հարուստ, աշխատասէր, պատուաւոր հայերուն հանգանակած ստակովը, քան ոևէ դժուար և իրական աշխատանք յանձն առնել։ Վերջին տարիներս այս ընկերութեանց յուսահատ տարրերն ոճրագործութեան նոր գրգիռ մը զգացին, երբ արտասահմանի ունեւոր և պատուաւոր հայեր հրաժարեցան այլևս նպաստ ընծայելէ։ Ասոնք՝ մոռցած էին, թէ այն դրամները՝ զոր իրենք հանգանակած էին Թիւրքիա բնակող իրենց ազգայնոց թշուառութիւնը ամոքելու համար՝ ծառայած էին միայն համեմատական ծուլութեան և զեղխութեան մէջ պահելու բաղդախնդիրներու և մոլեգնեալներու մէկ-երկու խումբեր, որք Հայաստանի թէ անունն և թէ դատը վարկաբեկ ըրին։ Թավշանճեանի վրայ գործուածին նման ուրիշ շատ ոճիրներ պիտի կատարուին դեռ, եթէ այս ընկերութիւններն իրենց մէջէն չարտաքսեն չար տարրերը և կամ եթէ իշխանութիւնը չքայքայէ այդ կազմակերպութիւնները, որոնց անդամակցութիւնը երկրին օրէնքներուն դէմ յանցապարտութիւն մը կը կազմէ։

Պէտք է լաւ հասկցուի, թէ դժուար է գտնել մէկ պատուաւոր հայ, որ չփափաքի այս ընկերութիւններուն քայքայումը։ Քանզի անիկա վերջապէս խելամուտ եղած է, թէ անոնք ոչ միայն արտասահմանի մէջ հայկական դատին հետզհետէ աւելի վարկաբեկումին համար պատասխանատու են, այլ և պատասխանատու այն պարբերական հարստահարութեանց, որոնց կենթարկուին իր կրօնակիցները Թիւրքիոյ մէջ»։

—

Ես կարծում եմ, որ Յ. Թավշանճեանի սպանութեան առիթով մեր առաջ բերած բոլոր կարծիքները վերին աստիճանի հեշտացնում են հայ հասարակութեան համար՝ որոշ և անդառնալի եզրակացութեան յանգել իրանց «յեղափոխական» և «սօցիալիստ» կոչող գործիչների մասին։ Թէ համաշխարհային և թէ հայկական հասարակաց կարծիքը բողոքում և դատապարտում է այդպիսի անբարոյական, հակահասարակական ծրագրով և գործելակերպով առաջնորդվող գործիչների գոյութեան դէմ և նկատում է նրանց մէջ մի մեծ վտանգ հայ ազգի գոյութեան և բարգաւաճման համար։

Թավշանճեանի սպանութիւնը լցրեց դատութեան բաժակը և մերկացրեց մեր չակերտաւոր յեղափոխականների գործունէութեան զզուելի, անբարոյական և ժանրոտ կողմերը։

Հ. Ա.

Սկերմունտ և ընկ. (ղեկավարն է II Դումայի սօցիալ-դեմօկրատ պատգամաւոր պ. Ս. Սկերմունտը) սկսել է մի զուտ գրախօսական հրատարակութիւն Պետերբուրգում, «Новая книга» անունով, որ բոլոր լոյս տեսնող գրքերի մասին կը տայ գրախօսական ակնարկներ։ Յայտարարած աշխատակիցների անունները և խմբագրական կազմն առհաւատչեայ են գործի աջողութեան։ Գինն է տարեկան 3 ր.։ Առանձին վճարով 1 ր. 50 կոպ.։ «Новая книга»-ն կը տայ և Բերլինի յայտնի գրախօսական բիւրօի ցուցակը՝ ամեն լեզուներով լոյս տեսնող այն գրքերի, որոնք վերաբերվում են սօցիալական հարցին։

— Գիւղացիութեան հարցով հետաքրքրվողների ուշադրութեանն ենք յանձնում հռչակաւոր պրօֆ. Ա. Ի. Չուպրօվի (նը խառնել նրա որդի, նոյնպէս պրօֆ. Ա. Ա. Չ.-ի հետ) նորերս հրատարակած «Մանր հողագործութիւնը և նրա հիմնական կարիքները, պ. Լվօվիչի հրատարակութեամբ, ռուսերէն։ Ինչպէս յայտնի է, յարգելի պրօֆեսսորը վերջին տարիներս միայն զբաղված է այդ հարցի շուրջ խնդիրներով և հայրենիքում, և Եւրոպայում։ Նրա նախորդ գրուածները մենք կը յանձնարարէինք մեր Թարգմանիչների ուշադրութեան. 1) Ագրարային հարցի խնդրի մասին, 2) Ագրարային րէֆօրմը և նրա հաւանական ազդեցութիւնը գիւղատնտեսական արդիւնաբերութեան վրա, 3) Երկրագործութեան րէֆօրմը Իտալիայում, 4) Հողագործութեան օգնող ձեռնարկութիւնները Իտալիայում, և 5) Ներկայ գրուածքը։

Գալ տարի՝ գարնան կը բացվի վերջապէս Գօգօլի արձանը։ Մօսկվայի «ռուս գրականութեան սիրողների ընկերութիւնը» զբաղված է այդ տօնախմբութիւնը կազմակերպելու հարցերով։

—

Նոր ստացված գրքեր.—Ստացանք հետևեալ նոր գրքերը. 1) Խանզադէի «Մեր արիւնոտ անցեալից», արտատպ. «Լումայ» ամսագրից, գինն է 20 կ., 2) Լ. Խանզադէի «Սևանայ ուխտաւորները», գինն է 20 կ., 3) Լ. Խանզադէի «Ներսէի յիշատակին», գինն է 20 կ., 4) Г. М. Тумановъ, „Характеристики и воспоминанія", գինն է ճանապարհածախսով 50 կ., 5) Տ. Տէր-Գրիգորեանցի «Ժողովրդական դպրոց», գինն է 20 կ., 6) Խուդիֆէր, «Բանաստեղծութիւններ», գինն է 25 կոպէկ։

ՆՊԱՍՏԵՑԷՔ ԵՐԵՔ ՀԱՐԻՒՐ ԳԻՒՂԱՑԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆԸ

(Նամակ խմբագրութեան)

—

Viribus unitis. Ամենքին յայտնի է, որ մեր գիւղացի ժողովուրդը խարխափում է խաւարի և տգիտութեան մէջ, շնորհիւ գիւղական դպրոցների բացակայութեան։

Պարզ է նոյնպէս իւրաքանչիւրի համար, որ այնտեղ, ուր բացակայում է դպրոցը, ժողովրդի տգիտութեան պատճառով մուտք են գործում գիւղերը և զանազան տեսակի վաշխառուներ ու գիւղական կուլակներ, և կոպիտ ույժի վրա յենվող ու ժողովրդի գլխին պատուհաս դարձած զանազան կեղծ յեղափոխականներ եւ կօմիտաջիներ:

Եւ ժողովուրդը, շնորհիւ իր տգիտութեան և անգիտակցութեան, զոհ է գնում վերոյիշեալ ցեցերի և տզրուկների ոտնձգութիւններին և խարդախութիւններին։

Էլ չեմ խօսում մի կարգ այլ տեսակի տզրուկների վերաբերմամբ, որոնք չը տեսնելով իրանց դիմացը ընդդիմադրութիւն, անում են այն, ինչ որ իրանց քէֆը տալիս է։

Ահա այսպիսի գիւղերի շարքին է պատկանում Ալէքսանդրօպօլի շրջանի Մաստարա գիւղը, որը, բաղկացած լինելով խեղճ և տնտեսապէս քայքայված ժողովրդից, արդէն երեք տարի է ինչ ձեռնարկել է գիւղական դպրոցի կառուցման, ուրտեղ պիտի կարդան շրջակայ երեք գիւղերի մանուկները, որը նիւթականի պակասութեան պատճառով մնում է կիսակառոյց։

Արդ, սրանով դիմելով հայ հասարակութեան՝ խնդրում ենք աջակցութիւն, որպէսզի հնարաւոր լինի այս տարի դպրոցը կառուցել-վերջացնել և գալիք սեպտեմբերից սկսել դասաւանդութիւնը։

Շնորհիւ գիւղական քահանայի դիմումների՝ Բագուի կուլտուրական ընկերութիւնը խոստացել է եկող տարվանից հոգալ դպրոցի ու ուսուցիչների ծախսի մի մասը, իսկ միւս մասը կը տրվի գիւղացիների կողմից։

Վերջացնելով՝ դիմում ենք «Մշակ» լրագրի յարգելի խմբագրութեանը և խնդրում բարձրացնել իր հեղինակաւոր ձայնը յօգուտ Մաստարայի դպրոցի, լիայոյս լինելով, որ հայ հասարակութիւնը չի խնայի իր նիւթական աջակցութիւնը, որով հնարաւորութիւն տրված կը լինի երեք հարիւր գիւղացի երեխաներին կրթութիւն առնելու։ Դպրոցի շէնքը բաղկացած կը լինի վեց սենեակներից և վերջացնելու համար կը հարկաւորվի առնուազն 800 րուբլի։ Նպաստները ուղարկել «Մշակի» խմբագրութեան ինձ [illegible] ուղարկվի դպրոցի կառուցման նախաձեռնող [illegible]ահանայի և հոգաբարձութեանը։

Մխատէր Մաստարա գիւղի՝

Խորէն քա[illegible] Տէր-Պօղոսեան

Artemius

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, 30 սեպտեմբերի

Շատ անգամներ արտասահմանի և Ռուսաստանի Թերթերում ընթերցողը կարդում է, թէ «հայրենիքը դատարկվում է, հայերը գաղթում են»։ Տարիների ընթացքում կրկնվող այս խօսքերը այնքան սովորական են հնչում մեր ականջին, որ թերթը ծալել մի կողմ դնելուց յետ՝ մոռացվում է ամեն ինչ։ Մեր երկիրը լինելով այն չարաբաղդ կամուրջներից մէկը, որի վրայով ամեն օր դժոխք-հայրենիքից գալիս-անցնում են դէպ Աւետեաց երկիրներ մեր Թշուառ աբրինակիցները, սրտամորմոք իրականութեան ականատես լինելու դժբաղդութիւնն ունինք Թաւրիզեցիներս։ Չւում են ամենքը առանց սեռի և առանց տարիքի խտրութեան։ Գնում են ամենքը առանց յետ նայելու. յետ դարձող չը կայ։ Հայրենի օջախի դռները բաց են նրանց համար, որոնք դուրս են գնում. յետ դառնալու համար ոչ հրապոյր կայ և ոչ բաց դռներ։ Երկիրը ախտահանելու համար փնասակար տարրերից՝ այլևս պէտք չը կայ արիւնների, կոտորածների. «Որբին ոչ ծեծիր և ոչ էլ հայհոյիր, միայն հացը ձեռքից առ»,—ասում է պարսկական առածը. ահա ինչպիսի ախտահանութեան միջոցի է դիմել հռչակաւոր դիպլօմատը, ինչպիսի հայասպան ծրագիր է գործադրվում Բօսֆօրի ափերում։ Իսկ մեր դիպլօմատները կարևոր գործերով են զբաղված. Նրանք ժամանակ չունեն այսպիսի չնչին գործերով զբաղվելու. Նրանք այլակերպութեան ենթարկված Թերթեր են հրատարակում. Նրանք դպրոցներում Հայաստանի աշխարհագրութիւնն են դաս տալիս, և այն գիւղերը, որոնք վաղուց են դադարել գիւղ կոչվելուց, այն տեղերը, ուր ներկայումս հայի նմուշ չէ մնացել, սովորեցնում են մեր խեղճ երեխաներին որպէս շէն գիւղեր, որպէս հայաբնակ տեղեր։ Մոռացայ հոգեհանգիստները, հոգեհանգիստների առթիւ խօսված՝ ճոճուն ֆրազներով սովորական դարձած դամբանականները։ Ընկաւ մի աննպատակ, անօգուտ կռւում մի երիտասարդ, կենսագրականներ, հոգեհանգիստներ անթիւ են. իսկ այդ հերոսի ընկնելու պատճառով աւերված գիւղերի յիշատակութիւնը՝ շատ Թռուցիկ։ Հարիւրաւոր սրի քաշված անմեղների հոգու համար ո՞վ է հոգեհանգիստներ կատարում. խեղճ ժողովուրդ, քանի-քանի անգամներ սպանվեցիր, քանի-քանի անգամներ խաչվեցիր դու...

Մեր դիպլօմատները, այո, կարևոր գործերով են զբաղված. իսկ երկիրը դատարկված է։ Սուրը և սովը հայ փշրանքներ են ուղարկում աշխարհի ամեն ծայրերը, որպէս հայութեան նմուշներ. կանցնեն տարիներ, և այդ նմուշների, այդ փշրանքների, մնացորդների հետքն էլ չի մնալ...

Ո՞վ պիտի մտածէ մեր ցաւերի համար. փաստերը ցոյց տուին որ ոչ ոքի վրա յոյս չը պիտի դնել, ոչ սուլթանի, ոչ Եւրոպայի և ոչ էլ մեր յեղափոխականների։ Թիւրքահայ գիտակից մասսան, որ ցրված է Եւրոպայի զանազան անկիւնները, պիտի մի ճար, մի ելք մտածէ կորստից փրկելու իր հայրենիքը։ Ռուսահայը և պարսկահայը օժանդակողի, նպաստողի կոչումից դէնը անցնելու իրաւունք չունեն։ Եթէ ինքը գործի, ցաւի տէրը մտածէր իր համար, իրականութիւնը գուցէ այսօր այլ կերպարանք ունենար։ «Լաւ է ուշ, քան երբէք»։ Սրտի անհուն բերկրութեամբ կարդացինք «Մշակի» № 108-ում պ. Շահրիարի յօդուածը ազգային համաժողովի գումարման մասին. մենք էս Պարսկաստանի մի անկիւնից՝ արձագանքելով Եւրոպայում և Եգիպտոսում գտնվող մեր Թիւրքահայ եղբայրների արծարծած գաղափարին՝ ցանկանում ենք օր առաջ իրականացած տեսնել այդ գաղափարը, որը միակ միջոցն է Թիւրքահայ դատի փրկութեան և հայութեան մնացորդները կորստից ազատելու։ Ինչո՞ւ են լռում ամերիկահայերը, չէ՞ որ հանգուցեալ Թավշանճեանի սպանութիւնը գալիս է մի աւելորդ անգամ ապացուցանելու, Թէ ինչ կարելի է սպասել մեր յեղափոխականներից։ Թավշանճեանների, Ունճեանների, Ժամհարեանների սպանութիւնները բաւ չեն ուրակելու մերոնց։ Թող Ամերիկայի Թիւրքահայերն էլ ձայնակցեն իրանց հայրենակիցներին, որպէսզի հնարաւոր լինի ցանկալի մտադրութիւնը մի օր իրականացած տեսնել։ «Լաւ է ուշ, քան երբէք»։

Իբօ

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ն ե ր ք ի ն

9 հոկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Բարձրագոյն անուանական ուկազով, Վարշավայում և Լօձում քաղաքային ընտրողական ժողովներում Դումայի անդամների ընտրութիւնը նշանակված է հոկտեմբերի 16-ին. Վարշավայի ռուս ազգաբնակութեան կողմից պատուիրակների ընտրութիւնը՝ հոկտ. 18-ին։

ՄՕՍԿՎԱ. (Ուշացած)։ Հոկտ. 8-ին գեներալ-նահանգապետը բացեց նահանգական ազնուականութեան արտակարգ ժողովը։ Կայսերական ընտանիքի ծովային զբօսանքի ժամանակ վտանգից ազատվելու առիթով մաղթանք կատարելուց յետոյ, ժողովը Թագաւոր Կայսրին մի հեռագիր ուղարկեց, արտայայտելով իր ամենահպատակ զգացմունքները։

Լսելով տեղական բարենորոգման կառավարական զեկուցագիրը, ժողովը միաձայն որոշեց կառավարութեանը առաջադրել հետեւեալ կարծիքը. 1) բարենորոգումը պէտք է կատարվի աստիճանաբար. 2) նա վաղաժամ է ժամանակակից բացառիկ հանգամանքների պատճառով. 3) գիւղատնտեսական բարենորոգումը իր նպատակին չէ հասնում. 4) Ներկայումս անհրաժեշտ է գիւղացուն տեսական կէտերում, ուր հասարակական կազմակերպութիւն չը կայ, հաստատել առանձին անդասակարգ մարմին, նման հասարակական ինքնավարութեան. 5) գաւառական խորհուրդներ և գաւառապետի պաշտօնեաներ հաստատելը աննպատակայարմար է. 6) գաւառական պարագլուխներին գաւառական հաստատութիւններում նախագահելուց հեռացնելը չէ արդարանում ոչ պարագլուխների գործունէութեամբ, ոչ հանգամանքներով։

ՊՕԼՏԱՎԱ. Կիրիլով քահանայի որդին, որ մեղադրվում է գաւառական վարչութեան գլխաւոր խորհրդատու Ֆիլօնովի սպանութեան մէջ, զինուորա-նահանգական դատարանի վճռով դատապարտվեց մահվան պատժի կախաղանով։

Ներկայացնելով դատավճիռը Կիևի զինուորական շրջանի հրամանատարին ի հաստատութիւն, միևնոյն ժամանակ դատարանը միջնորդում է մահվան պատիժը փոխարինել ցմահ աքսորով։

10 հոկտեմբերի

ՎԱՐՇԱՎԱ. Հոկտեմբերի 9-ի լոյս գիշերը, Դօբրօվսկի մասի 209-րդ վերստի վրա ապրանքատար գնացքը ընդհարվում է № 22-ի հետ։ Ջարդվել են շոգեմեքենան և վագօնների մեծ մասը. ճանապարհը փչացած է։ Մարդկային զոհերի Թիւը 10 է։

ՄՕՍԿՎԱ. Համալսարանի իրաւաբանական կօրպուսում կայացաւ ուսանողների չը Թոյլատրված ժողովը՝ իբրև բողոք գիւղատնտեսական ինստիտուտի զանձապահ Բէլի կողոպտման մէջ մեղադրվող ուսանողներ Բրինօյի և Բելանովի մահվան պատժի դատավճռի։ Ուսանողները երգեցին Թաղման քայլերգը։ Համալսարանը խոլոյն շըրջապատվեց ոստիկաններով. ուսանողներից մի քանիսը ձերբակալվեցին։ Ամեն տեսակ ժողովներ արգելված են։ Վաղը պարապմունքներ կը լինեն։ Քաղաքապետը 3-ական րուբլի կամ երեքօրեայ բանտարկութեան ենթարկեց այն 33 ուսանողներին, որոնք չը հպատակվեցին ոստիկանութեան կարգադրութեան։ Ութ ուսանողների, որոնք ագիտացիա էին մղում և հրաժարվեցին իրանց ով լինելը յայտնել, բանտարկութեան ենթարկեցին 2 ամսով։

ԲԵՐԴԻՉԵՎ. Հոկտ. 8-ի երեկոյեան իրանց տան առաջ սպանվեցին բանկիր Տմէդբերգի 2 որդին, իսկ երրորդը ծանր վիրաւորվեց։ Պատճառը բացատրում են վրէժխնդրութեամբ, որովհետև նրանք մասնել էին այն կողոպտիչներին, որոնք եկել էին փող պահանջելու և որոնց զինուորական դատարանը դատապարտեց մահվան պատժի։

ՏՕԲՕԼՍԿ. Իշիմում ոստիկանատանը պայթում առաջացաւ, որից սպանվեցին երեք հոգի. հինգ մարդ վիրաւորվեցին մահացու կերպով, երկուսը՝ թեթև։ Շինութիւնը կիսակործան է։

ՕՐԵՕԼ. Երեկ, ժամը 6-ին, Կարաչեվ-Միլինկա շրջանցքում (перегонъ) յարձակում է գործված այն գնացքի վրա, որի մէջ գտնվելիս են եղել փոխ-նահանգապետ Գալախով և Մալցևի գավօդների դրամատարը։ Կան սպանվածներ. վիրաւորվածների Թիւը մեծ է։

ՎԱՐՇԱՎԱ. Ձերբակալվեցին լեհական սօցիալիստական կուսակցութեան անդամներից 40 հոգի։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Ժամանեց գերմանական արտաքին գործերի ստատս-սեկրետար Ֆօն-Շէնը։

Զաբայկալսկի շրջանի և Զաբայկալի կօզակների կողմից Դումայի անդամների ընտրութիւնը Բարձրագոյնս հրամայված է կատարել հոկտ. 25-ին։

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը Թոյլատրեց րէալական դպրոցի եօթնեան աւարտ սաներին ընդունել գիմնազիաների չորրորդ դասարանը, լատիներէնից և պատմութիւնից քննութիւն տալուց յետոյ։

Ա ր տ ա ք ի ն

9 հոկտեմբերի

ՎԻԵՆՆԱ. «Կոր. Վիլհէլմ»-ը հաղորդում է, որ հոկտ. 8-ին կայսրը զբօսնեց մի ժամի չափ։ Դրութիւնը լաւանում է։ Ջոր հազը դեռ շարունակվում է։

10 հոկտեմբերի

ԿԷԼԻՖ (Բուխարա)։ Առաւօտեան ժամը 10-ին զգացվեց բաւական ուժեղ երկրաշարժ։ Զանազան տեղեր ճեղքուածքներ գոյացան։ Երեկոյեան ցնցումները կրկնվեցին Թոյլ կերպով։

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ. Առաւօտեան ժամը 11-ին Պարիզ մեկնեց հէլլէնների Թագաւորը։ Նոյն գնացքով մեկնեց և Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալէքսանդրովիչը։

ԲՈՒԴԱՊԵՇՏ. 1908 Թ. ծախքերը միլիօնով աւելի են եկամուտներից։ 41

ՀԱԱԳԱ. Խաղաղարար կօնֆերէնցիայի նախագահ Նէլիդօվը, հեռանալով Հաագայից, Թագուհի Վիլհէլմինայից ստացաւ մի հեռագիր, որով Թագուհին շնորհակալութիւն է յայտնում նրան և միւս պատգամաւորներին կօնֆերէնցիայի հեռագրի համար և յայտնում է, որ նա կենդանի խնդակցութիւն կը զգայ, երբ ապագայ կօնֆերէնցիան գումարվի կրկին Հաագայում։

ՓԱՐԻԶ. Իզվօլսկու տեսակցութիւնը Պիշօնի հետ տևեց մի ժամ։ Նուիրված էր օտարազգի քաղաքականութեան մի քանի հերթական հարցերի քննութեան։ Ցերեկով Իզվօլսկին ընդունվեց հանրապետութեան նախագահից ունկնդրութեան։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 Թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս), միզասեռ. հ.։

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

Չ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան։

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։

Կ. Ի. ԳՋԵԼԻԵՎ—1—2 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—$1^1/_2$—2 ժ. մանկաբարձութեան։

Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԱՆԴՐԿՈՎԿ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԻ ՁՄԵՌԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ

(Նշանակված են Թիֆլիսի ժամերով)

—

ԹԻՖԼԻՍԻՑ —

ԲԱԳՈՒ (Գանձակ, Եւլախ)

Արագ—գիշ. 12 ժ. 28 ր., Գանձակ—գիշ. 5 ժ. 42 ր., Եւլախ—առաւ. 7 ժ. 19 ր., Բագու—ցեր. 2 ժ. 43 ր.։ Պօստ.—երեկ. 9 ժ. 41 ր., Գանձակ—գիշ. 4 ժ. 13 ր., Եւլախ—առ. 6 ժ. 27 ր., Բագու—ցեր. 5 ժ. 39 ր.։ Մարդատար—ցեր. 7 ժ 53. ր., Գանձակ—ցեր. 2 ժ. 10 ր., Եւլախ—ցեր. 4 ժ. 21 ր., Բագու—գիշ. 1 ժ. 50 ր.։

ԲԱԹՈՒՄ (Գօրի, Միխայլօվօ, Ռիօն)

Մարդատար (№ 7).—առ. 10 ժ. 58 ր., Գօրի—ցեր. 1 ժ. 30 ր., Միխայլօվօ—ցեր. 2 ժ. 58 ր., Ռիօն—երեկ. 7 ժ. 21 ր., Բաթում—գիշ. 12 ժ. 10 ր.։ Պօստ.—առ. 9 ժ. 15 ր., Գօրի—ցեր. 11 ժ. 49 ր., Միխայլօվօ—ցեր. 1 ժ. 19 ր., Ռիօն—երեկ. 5 ժ. 47 ր., Բաթում—գիշ. 10 ժ. 45 ր.։ Մարդատար (№ 5)—գիշ. 11 ժ. 22 ր., Գօրի—գիշ. 1 ժ. 57 ր., Միխայլօվօ—գիշ. 3 ժ. 20 ր., Ռիօն—առ. 7 ժ. 41 ր., Բաթում—ցեր. 12 ժ. 27 ր.։

ԵՐԵՒԱՆ (Ալէքսանդրօպօլ)

Ապր.-մարդ.—ցեր. 1 ժ. 16 ր., Ալէքսանդրօպօլ—գիշ. 2 ժ. 30 ր., Երևան - Ուլուխ. առ. 8 ժ. 22 ր.։ Պօստ.—գիշ. 1 ժ. 8 ր., Ալէքսանդրօպօլ—ցեր. 11 ժ. 53 ր., Երևան—Ուլուխ.—ցեր. 5 ժ. 35 ր., Նախիջևան—գիշ. 12 ժ. 32 ր., Ջուլֆա—գիշ. 2 ժ. 35 ր.։

ԲԱԳՈՒԻՑ (Պետերբուրգի ժամանակով)

Մարդատար—առ. 4 ժ. արագ.—ցեր. 4 ժ. 4 ր.։ Պօստ.—ցեր. 11 ժ. 23 ր.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ—Մարդ.—առ. 10 ժ. 38 ր.։ Պօստ.—առ. 6 ժ. 49 ր.։ Մարդատ.—ցեր. 5 ժ. 46 ր.։

ԵՐԵՒԱՆ-ՈՒԼՈՒԽԱՆԼՈՒԻՑ — Պօստ.—առ. 1 ժ. 58 ր.։ Ապրանք.-մարդատար—գիշ. 1 ժ. 50 ր.։

ՋՈՒԼՖԱՅԻՑ—Պօստ. գիշ. 4 ժամին։ Մարդ.-ապրանք.—ցեր. 3 ժ. 21 ր.։

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ — Պօստ.—7 ժամին։ Մարդ.-ապրանք.—6 ժ. 58 ր.։

ՄԻ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ

Ցանկանում է հայ ընտանիքում դաստիարակչուհու պաշտօն ունենալ։

Պայմանների մասին դիմել «Գուտտենբերգ» գրախանութը, Պուշկինսկի հրապարակ։ (հ. ու.) 1—2

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է

Ռ. ԽԱՆ-ԱԶԱՏԻ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՐ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ

ԳԻՆՆ Է 15 ԿՈՊ.

«Գուտտենբերգ» և «Փարոս» գրավաճառանոցներում վաճառվում է նոյնպէս նոյն հեղինակի Թարգմանութեամբ՝

ԿԱՐԻՑԿԻ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հեղինակի պատկերով

ԳԻՆՆ Է 40 ԿՈՊ.

10—10

Բ Ժ Ի Շ Կ

Ա. Միխիթարեանց

Ընդունում է հիւանդներին. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 12—2 ժ., երեկ. 5—7 ժ., Սօլօլակ, Բեհբութեան փողոց № 33։

(ա. օ.) 20—160

Բ Ժ Ի Շ Կ

Գ. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

Ներքին եւ երեխայոց, առանձնապէս ստամոքսի եւ աղիքների հիւանդութիւններ։

Ընդունելութիւն ամեն օր	12—1 ժ. առաւօտեան 5—7 ժ. երեկոյեան

Միքայէլեան փողոց տ. Ճավճավաձէի № 36.

(ա. օ.) 8—100

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

Վերադարձաւ Կովկասի հանքային ջրերից և վերսկսեց ընդունելութիւնը ներքին և ջղային հիւանդների, առաւօտ. 9—12 ժ., երեկ. 5—7 ժամ։

Միքայէլեան փողոց, № 27։

(ե. հ. շ. կ.) 10—50

Իշխանութեան Թոյլտւութեամբ

ԳԱՆՁԱԿՈՒՄ

հիմնված այգետէրերի գինեգործական

„ЕЛИСАВЕТПОЛЬ"

ընկերութիւնը պաշտօնապէս սկսեց իր գործունէութիւնը։

„Елисаветполь" ընկ. Վարչութիւն

3—3

Հայերէն դասագրքեր

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՆՑԵԱՆԻ

Լոյս տեսաւ „ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ" ամբողջովին։ Փոփոխած և հարստացրած. գինը 50 կոպէկ

1. Գրպանի ուղղագրութիւն	5 կ.
2. Պատկերազարդ այբբենարան	10 կ.
3. Հայոց լեզու ա. տարի	20 կ.
4. Դպրոցական քերականութիւն բ. տիպ.	25 կ.
5. Պատմական քերականութիւն	75 կ.
6. Հայ հեղինակներ բ. տիպ.	1 ր. —

Գումարով առնողներին 20% զեղչ։ Դիմել գրավաճառներին, կամ հեղինակին՝ Тифлисъ, Коммерческое училище, Ванціану.

(կ. չ. ու.) 8—10

ԿՐՕՆԻ դասագրքեր

1) Առաջին տարի	— 25 կ.	25%	Զեղչ
2) Երկրորդ »	— 20 »	20%	
3) Երրորդ »	— 30 »		
4) Հին-Ուխտի	— 35 »		
5) Նոր-Ուխտի	— 40 »		
6) Գործք առաքելոց	40 »		
Ուսուցչաց մասեր	—	35%	

Կարելի է դիմել Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառներին։ Ինձ դիմողները ստանում են վերև յիշած զեղչը։ Հասցէս՝ Коммерческое училеще.

Սահակ քահ. Սահակեանց

(ե. հ. կ.) 7—10

ԷԼԵՔՏՐԱՇԱՐԺ ՏՊԱՐԱՆ

„ԷԿՕՆՕՄԻԱ"

(ԱՒԱԳ ՄԱՀՏԵՍԻ-ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ և ՈՐԴ.)

Թիֆլիսում, Վանքի Մեծ փողոց, տուն Ներսիսեան դպրոցի, № 3—5.

Կատարում է արագ, ճիշտ և մաքուր—կարելի եղածին չափ աժան—հետևեալ գործերը. տպարանական ամեն տեսակ պատուէրներ՝ ամենամեծերից մինչև ամենամանրերը, ամսաթերթերի, գրքերի, լրագիրների, տեղեկագրերի, աֆիշաների, յայտարարութիւնների, այցետոմսերի և այլ տպագրութիւն։

Թուղթը բոլոր պատուէրների համար տրվում է գործարանական գներով։

Ընդունվում են նաև կազմարարական և գծելու պատուէրներ։

Դպրոցական հաստատութիւնների համար գործեր կատարվում են սովորական գներից 20% զիջումով։

Պատուէրներն ընդունվում են տպարանի գրասենեակում, նոյն տեղ, առաւօտեան 8 ժամից մինչև երեկոյեան 8 ժամը։

Օտար քաղաքներից խնդրում ենք դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ, Большая Ванкская ул. д. Семинаріи № 3—5, въ типографію „Экономія".

Լոյս տեսաւ

Ս. ԴԷՄՈՒՐԵԱՆԻ

„ՔՆԱՐ"

երգարանը (եւրոպական նոտաներով)։ «ՔՆԱՐ»-ը բաղկացած է 106 եր., մեծ մասը ժողովրդական երգերից. գինն է 1 ր.։ Դիմել՝ Баку, Армянская школа, Гимназическая ул., Степану Демурянцу.

(օ. մ.) 7—30

Электропечатня «ЭКОНОМІЯ» Авакъ Мугдусіакоповъ съ С-ми. Большая Ванкская ул. д. Семинаріи № 3.